

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Norges arktiske universitet

Dyrevelferdslovens strafferettslige vern av dyrs liv og helse

En undersøkelse av straffeutmålingspraksis ved overtredelse av dyrevelferdsloven §§ 12, 14 og 24 jf. § 37.

Kristina Victoria Kaspersen Øverland

Liten masteroppgave i rettsvitenskap, mai 2017

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Bakgrunn og aktualitet.....	1
1.2.1	Bakgrunn	1
1.2.2	Aktualitet.....	3
1.3	Metode og kilder.....	3
1.4	Avgrensning og presisering	5
1.5	Videre fremstilling.....	5
2	Vilkår for straff, straffens formål og omfang.....	6
2.1	Vilkår for straff.....	6
2.2	Formål med straff	7
2.3	Straffeutmåling og straffens omfang	8
3	Gir dyrevelferdsloven en rett til liv og helse?	10
3.1	Rett til liv	11
3.2	Rett til helse	12
4	Straff for overtredelse av dyrevelferdsloven	13
4.1	Skyldkrav ved overtredelse	13
4.2	Strafferamme ved alminnelig overtredelse.....	15
4.3	Grov overtredelse	16
4.3.1	Grovhetsvurderingen.....	16
4.3.2	Strafferamme ved grov overtredelse	18
5	Strafferettslig vern ved avlivning i strid med dyrevelferdsloven § 12	19
5.1	Vilkår for overtredelse.....	19
5.2	Straffeutmålingspraksis	22
5.2.1	Bot som straff	22
5.2.2	Fengsel som straff	24

6	Strafferettslig vern ved overtredelse av de særskilte forbud i dyrevelferdsloven § 14	29
6.1	Vold mot dyr.....	29
6.1.1	Vilkår for overtredelse	29
6.1.2	Straffeutmålingspraksis	30
6.2	Hensette dyr i hjelpeløs tilstand.....	33
6.3	Seksuell omgang og seksuelle handlinger med dyr	34
6.3.1	Vilkår for overtredelse	34
6.3.2	Straffeutmålingspraksis	35
6.4	Bruk av levende dyr som fôr eller agn	37
7	Strafferettslig vern ved overtredelse av dyrevelferdsloven § 24 om tilsyn og stell	37
7.1	Vilkår for overtredelse.....	37
7.2	Straffeutmålingspraksis	39
7.2.1	Ubetinget fengsel ved overtredelse av § 24	40
7.2.2	Gis noen dyr et bedre vern enn andre ved overtredelse av § 24?.....	43
7.2.3	Ileggelse av bøter og betinget fengsel ved overtredelse av § 24	46
7.2.4	Jøa-saken og utviklingen av straffeutmålingspraksis.....	47
8	Medvirkning til overtredelse av dyrevelferdsloven	49
9	Forsøk på overtredelse av dyrevelferdsloven.....	50
10	Avslutning og vurdering.....	51
	Referanseliste	55
	Vedlegg	60
	Vedlegg 1: Kristiansand tingretts dom, 27. februar 2017, 17-020635MED-KISA/22	60
	Vedlegg 2: Øst-Finnmark tingretts dom, 22. april 2014, 13-177244MED-OSFI.....	60
	Vedlegg 3: Prosjektrapport pilotprosjekt dyrekrim i Sør-Trøndelag Politidistrikt	60
	Vedlegg 4: Ot.prp. nr. 3 (1935).....	60
	Vedlegg 5: Aust-Agder tingretts dom, 17. november 2016, 16-137286MED-AUAG	60

Forord

« *It takes nothing away from a human, to be kind to an animal*». ¹

¹ Joaquin Phoenix

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Tema for avhandlingen er dyrevelferdslovens strafferettslige vern av dyrs liv og helse. Det «strafferettslige vern» for dyrs liv og helse beror i denne sammenheng både på kriminaliseringen av dyremishandling (vilkårene i §§ 12, 14 og 24), lovens strafferamme og hvordan straff utmåles i praksis ved overtredelse av dyrevelferdsloven §§ 12, 14 og 24 jf. § 37.

Avhandlingens siktemål er å undersøke hvorvidt straffeutmålingspraksis ved overtredelse av §§ 12, 14 og 24 jf. § 37 gir et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

Undersøkelse av straffeutmålingspraksis er en forutsetning for å kunne kartlegge det strafferettslige vern av dyrs liv og helse.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

1.2.1 Bakgrunn

Norges første dyrevernlov trådte i kraft i 1935.² Før denne tid eksisterte det bare lovverk som vernet dyr på begrensede områder. Straffeloven 1842 inneholdt et forbud mot dyreplageri og i 1929 ble det innført et forbud mot sjekting (blodtapping av dyr) uten bedøvelse.³ Formålet med dyrevernloven var «å arbeida mot svelteforing og vanrøkt av husdyr, forbetre slaktemptar, fyresegner um å fanga dyr med saks, transport av dyr, handsaming av fisk og skaldyr og um korleis kjøyre dyri skal nyttast».⁴ Overtredelse av loven og dens forskrifter ble straffet med «... bøter eller fengsel inntil 6 måneder», jf. § 16.⁵

Nesten 40 år senere ble det iverksatt arbeid med utarbeidelse til ny dyrevernlov, og i 1974 ble en ny dyrevernlov vedtatt.⁶ Strafferammen ble videreført ved ikrafttredelse av dyrevernloven 1974, og det ble innført et tillegg ved at gjentakelse kunne straffes med «bot eller fengsel i opp til 1 år», jf. § 31.

² Lov 7. juni 1935 nr. 13 om dyrevern (Vedlegg 4 s. 20-22)

³ Lov 20. august 1842 angaaende Forbrydelser og Rune Ellefsen, Med lov til å pine (2013) s.32-33

⁴ Innst. O. nr. 55 - 1935 Tilråkning fra landbruksnemndi til lov um dyrevern s. 106

⁵ Lov 7. juni 1935 nr. 13 om dyrevern (Vedlegg 4 s. 20-22)

⁶ Ot.prp. nr. 27 (1973-1974) s. 3

Ved lov 19. januar 2001 nr. 6 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern ble strafferammen hevet fra seks måneder til ett år for alminnelig overtredelse. Det ble også innført et skille mellom alminnelig og grove overtredelser. Grove overtredelser skulle straffes med «... bot eller fengsel opptil 3 år», jf. § 31. Heving av strafferammen hadde den virkning at overtredelse av dyrevernloven ikke lengre skulle regnes som en forseelse. Endringene innebar således en konstatering av alvorligheten av kriminalitet mot dyr.⁷

I 2009 ble dyrevelferdsloven vedtatt og erstattet i januar 2010 den tidligere dyrevernlov. Bakgrunnen for utforming av ny dyrevelferdslov var blant annet en «betydelig utvikling i kunnskapen om dyrs evner og behov, kombinert med høye etiske mål for hvordan vi ønsker at dyr skal behandles i samfunnet».⁸ En annen begrunnelse for utforming av ny dyrevelferdslov var endring i befolkningens holdninger til dyr og at befolkningen var blitt mer opptatt av at dyr skulle behandles godt.⁹

Strafferammen ble videreført ved vedtakelse av ny dyrevelferdslov, med unntak av at bot som straff for grov overtredelse ble fjernet. Dyrevelferdslovens forarbeider gir uttrykk for at strafferammen ikke ble ytterligere hevet som følge av at loven gav hjemmel for andre administrative sanksjoner, og at det i større grad burde legges til rette for utvidet bruk av disse for å hindre og forebygge fremtidige lidelser for dyr.¹⁰ En annen begrunnelse som ikke nevnes eksplisitt, kan være tidligere rettspraksis tilbakeholdenhet i straffeutmålingen. Ved overtredelse av dyrevernloven 1974 ble det i hovedsak idømt betinget fengsel, bot eller en kombinasjon av bot og betinget fengsel. At ubetinget fengsel og dermed streng straff sjelden ble tatt i bruk, trekker i retning av at det ikke var behov for ytterligere heving av strafferammen.

Praksis etter dyrevernloven 1935 viste at loven ikke gav dyr det tiltenkte vern.¹¹ Heller ikke ved dyrevernloven 1974 lyktes det å etablere et tilfredsstillende vern som følge av tilbakeholdenhet i straffeutmålingen.¹² Formålet med denne avhandlingen er å undersøke om domstolenes straffeutmålingspraksis etter dyrevelferdslovens ikrafttredelse har lyktes i å etablere et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

⁷ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 15

⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 8

⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

¹⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹¹ Ot.prp. nr. 27 (1973-1974) s. 3

¹² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

1.2.2 Aktualitet

Dyrenes plass og betydning i det norske samfunnet har endret seg radikalt de siste hundre årene.¹³ I løpet av bare de siste årene har dyrevelferd i Norge fått større oppmerksomhet enn tidligere, og det har skjedd fremskritt som har hatt stor betydning for norsk dyrevelferd. Blant annet avløste dyrevelferdsloven i 2010 den tidligere dyrevernloven 1974, med et ønske om at dyrenes interesse skulle stå i sentrum.¹⁴ Og i 2015 ble det iverksatt et prøveprosjekt for dyrepoliti i Sør-Trøndelag hvor politiets kjerneoppgave er å forebygge, avdekke og etterforske lovbrudd på dyrevelferdsloven.¹⁵

Den såkalte Lukas-saken nådde helt til Høyesterett i 2015.¹⁶ Straffen Høyesterett ila i saken innebar en vesentlig skjerping av straffnivået sammenlignet med tidligere praksis etter dyrevernloven 1974.¹⁷ I 2016, idømte Høyesterett den strengeste straff hittil for overtredelse av dyrevelferdsloven i den såkalte Jøa-saken.¹⁸ Straffen innebar en vesentlig utvikling av straffnivået for overtredelse av dyrevelferdslovens bestemmelser.

Gjennom et økt fokus på dyrevelferd kan det se ut som at både lovgiver og norske domstoler i større grad tar kriminalitet mot dyr på alvor og at lovgivningen som er ment til å beskytte dyrs rettigheter skal respekteres i større grad enn tidligere. Det vil dermed særlige være aktuelt å vurdere dyrevelferdslovens strafferettslige vern av dyrs liv og helse.

1.3 Metode og kilder

Avhandlingen er i all hovedsak en rettsdogmatisk analyse av gjeldende rett på området, og vil i stor grad omfatte undersøkelser av rettspraksis og da særlig straffeutmålingspraksis.

Formålet med å analysere straffeutmålingspraksis er å finne ut hvilke retningslinjer og momenter som tillegges vekt i straffeutmålingen. Etter analysen vil det søkes å sammenholde de ulike funnene i straffeutmålingspraksis for å vurdere om dyrs liv og helse gis et tilfredsstillende strafferettslig vern.

Avhandlingens tema er en del av dyrevelferdsretten, hvor dyrevelferdsloven 2009 er avhandlingens primære rettskilde. Også tidligere dyrevernlov 1974 vil være relevant for

¹³ Rune Ellefsen, Med lov til å pine (2013) s. 23

¹⁴ Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd

¹⁵ Prosjektrapport pilotprosjekt dyrekrim i Sør-Trøndelag Politidistrikt, Se vedlegg 3 s. 3

¹⁶ HR-2016-295-A

¹⁷ Avsnitt 40

¹⁸ HR-2016-2285-A

vurderingen av om vedtakelse av ny dyrevelferdslov har bidratt til et bedre strafferettslig vern enn tidligere.

Dyrevelferdsloven er fortsatt forholdsvis ny og det finnes dermed begrenset med rettspraksis etter lovens ikrafttredelse. En overvekt av rettspraksis som foreligger på dyrevelferdsrettens område er derfor underrettspraksis fra tingrett og lagmannsrett. Nygaard gir uttrykk for at det kan synes meningsløst å regne rettspraksis i lavere instanser som rettskildefaktorer når Høyesterett kan sette en slik dom til side. På den annen side fremhever Nygaard at underrettspraksis på områder med lite eller ingen høyesterettspraksis, vil kunne ha en viss interesse og kan ha samme vekt som juridisk litteratur.¹⁹ Boe er derimot av den oppfatning at «enhver dom kan ha rettskildeinteresse».²⁰ Boe er videre av den oppfatning av at summen av underrettspraksis kan utgjøre en entydig og fast praksis, og dermed kan bidra til å kaste lys over rettstilstanden.²¹ Underrettspraksis vil i denne sammenheng anses som en viktig rettskildefaktor i undersøkelsen av straffeutmålingspraksis, da det ofte er nettopp underrettsdomstoler som rettskraftig avgjør saker om brudd på dyrevelferdslovens bestemmelser.

Et problem forbundet med bruk av underrettspraksis er at mange avgjørelser ikke finnes offentlig tilgjengelige. En undersøkelse av straffeutmålingspraksis vil således ikke være fullstendig representativ da det i arbeidet med avhandlingen ikke har lyktes å få tak i all praksis på området. Heller ikke alle landets domstoler har vært kontaktet. Etter gjentatte søk på internett har det lyktes i å finne flere saker om brudd på dyrevelferdsloven. Flere domstoler har blitt kontaktet i denne forbindelse. Noen av vanskelighetene har knyttet seg til at ikke alle nyhetsartikler på internett angir navn på tiltalte (part), saksnummer, domsdato eller navn på den domstol som har avsagt dommen, noe som er et krav for at domstolen skal kunne oversende domsavgjørelsen.²²

Videre er ingen saker fullstendig like og den enkelte dommer må derfor treffe en avgjørelse om straffeutmåling i den konkrete saken, ut fra sakens omstendigheter.²³ Utmålingen i en sak kan derfor ha begrenset overføringsverdi i andre saker. Dette er likevel ikke til hinder for at man kan forsøke å klarlegge retningslinjer i praksis. Retningslinjer fra Høyesterett vil selvsagt

¹⁹ Nils Nygaard, Rettsgrunnlag og standpunkt, 2. utgåve, (2012) s. 210

²⁰ Erik Magnus Boe, Innføring i Juss, 3.ugave (2013) s. 304

²¹ Erik Magnus Boe, Innføring i Juss, 3.ugave (2013) s. 304

²² Korrespondanse med Kristiansand Tingrett 3. mars 2017

²³ Morten Holmboe, Fengsel eller frihet, 1. utgave (2016) s. 149

være bedre egnet til avklaring. Men i mangel på dette, vil man måtte se hen til underrettspraksis - med de metodiske svakheter som er knyttet til slik praksis.

1.4 Avgrensning og presisering

Det strafferettslige vern etter dyrevelferdsloven § 37 vil undersøkes i tilknytning til overtredelse av dyrevelferdsloven §§ 12, 14 og 24. Avhandlingen er begrenset til undersøkelse av overtredelse av de nevnte bestemmelser, da overtredelse av dyrevelferdsloven oftest gjelder nettopp disse.

Av hensyn til avhandlingens tema og omfang vil dyrs strafferettslige vern etter straffeloven §§ 351 og 352,²⁴ og annen lovgivning som gir et strafferettslig vern for dyrs liv og helse, ikke omfattes. Viltloven, hundeloven, naturmangfoldloven, husdyravlsloven og dyrehelsepersonelloven faller dermed utenfor denne fremstillingen.²⁵ Det avgrenses videre mot bestemmelser i lov, forskrift og konvensjoner som verner forsøksdyr og dyr i pelsernæringen.

Det foreligger lite rettspraksis om foretaksstraff ved overtredelse av dyrevelferdsloven. Som følge av at straffeutmålingspraksis i denne fremstillingen er en forutsetning for å vurdere det strafferettslige vern for dyrs liv og helse, avgrenses det også mot foretaksstraff.

Rettighetstap og andre administrative reaksjoner som kan ilegges etter dyrevelferdsloven vil det heller ikke redegjøres for, da disse ikke anses som straff.²⁶ Til tross for dette vil rettighetstap kort omtales ettersom illeggelse av rettighetstap kan begrunne domstolens utmålte straff i straffeutmålingen, og vil dermed kunne ha betydning for vurderingen av det strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

1.5 Videre fremstilling

Avhandlingen består av 10 kapitler. Kapittel 2 og 3 inngår som en del av avhandlingens innledende del. I kapittel 2 vil det kort redegjøres for hvilke vilkår som må foreligge for å kunne straffes, da vilkårene for straff må være oppfylt for å kunne dømmes for overtredelse av dyrevelferdslovens bestemmelser. I samme kapittel vil det også redegjøres for straffens

²⁴ Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff

²⁵ Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven), lov 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold (hundeloven), lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven), lov 4. desember 1992 nr. 130 om husdyravl (Husdyravlsloven), lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell (dyrehelsepersonelloven)

²⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 116

formål og formålet med straff for overtredelse av dyrevelferdsloven. Det vil også drøftes hvorvidt straffens omfang er av betydning for det strafferettslige vern for dyrs liv og helse.

Videre i kapittel 3, vil det vurderes hvorvidt dyrevelferdsloven gir en rett for «liv» og «helse».

I kapittel 4 vil det redegjøres for innholdet i dyrevelferdslovens straffebestemmelse. Formålet med kapitlet er å undersøke hvilket «rammeverk» straffebestemmelsen oppstiller ved alminnelig og grov overtredelse. Redegjørelsen er nødvendig for avhandlingens videre undersøkelse av straffeutmålingspraksis i kapittel 5, 6 og 7.

Innholdet og vilkårene i dyrevelferdsloven § 12 om avlivning, § 14 om særskilte forbud og § 24 om tilsyn og stell vil det redegjøres nærmere for i avhandlingens kapittel 5, 6 og 7. For sammenhengens del er det nødvendig å redegjøre for vilkårene i de nevnte bestemmelser, men primært vil avhandlingen ta for seg straffeutmålingspraksis. Det strafferettslige vern ved overtredelse av disse bestemmelser vil vurderes ut fra en undersøkelse av rettspraksis, særlig med sikte på straffens omfang og reaksjonsmetode.

I kapittel 7 vil det også foretas en sammenligning av straffeutmålingspraksis for å vurdere om noen dyr i praksis gis et bedre strafferettslig vern enn andre dyr. I kapitlet redegjøres det også for Jøa-saken og utviklingen av straffeutmålingspraksis.

I avhandlingens kapittel 8 og 9 vil det redegjøres for forsøk og medvirkning, og hvilket strafferettslig vern dyrs liv og helse gis ved forsøk og medvirkning til overtredelse.

Endelig, i avhandlingens kapittel 10, vil det foretas en avsluttende vurdering av det strafferettslige vern for dyrs liv og helse.

2 Vilkår for straff, straffens formål og omfang

2.1 Vilkår for straff

For å kunne straffes må fire kumulative vilkår være oppfylt.²⁷ Legalitetsprinsippet i Grunnloven § 96 og straffeloven § 14 angir at ingen kan straffes uten hjemmel i lov.²⁸ Det

²⁷ Også prosessuelle vilkår etter straffeprosessloven må være oppfylt og den straffbare handling må ikke være foreldet etter straffeloven § 85.

²⁸ Lov 15. mai 1814 Kongeriket Noregs grunnlov (Grunnlov)

første vilkåret som må være oppfylt er dermed at gjerningspersonen må ha utført en handling som er beskrevet i en straffebestemmelse.²⁹

For det andre må det på gjerningstidspunktet ikke foreligge noen uskrevne eller skrevne straffefrihetsgrunner som for eksempel nødrett (§ 17), nødverge (§ 18) eller selvtakt (§ 19).³⁰

Det tredje vilkåret knytter seg til at gjerningspersonen må ha vært tilregnelig på gjerningstidspunktet, jf. straffeloven § 20. Dersom gjerningspersonen har vært tilregnelig på gjerningstidspunktet sier man at det foreligger skylddevne. At gjerningspersonen har skylddevne innebærer at gjerningspersonen har hatt evne til å forstå hva han foretok seg da han handlet.³¹

Endelig må gjerningspersonen ha utvist skyld. Kravet om skyld knytter seg til at gjerningspersonen må kunne bebreides for å ha overtrådt et straffebud.³² Forsett er etter straffeloven § 21, jf. § 22 hovedskyldsformen, men også uaktsomhet kan medføre straffeansvar hvor dette fremgår av straffebudet, jf. § 23.³³ Det vil redegjøres nærmere for de ulike skyldformer i avhandlingens punkt 4.1.

2.2 Formål med straff

Begrepet «straff» defineres i rettspraksis og juridisk litteratur som «et onde som staten tilføyer en lovovertreder på grunn av lovovertreddelsen, i den hensikt at han skal føle det som et onde».³⁴ Det er imidlertid en utbredt oppfatning i dag at tilføyelsen av et onde ikke er noe formål i seg selv. I nyere tid er formålet med straff angitt som et styringsmiddel for borgernes adferd, og at straffeinstitusjonen har «... forebyggelse - prevensjon - som sitt formål.»³⁵ Det skilles her mellom allmennprevensjon og individualprevensjon. Allmennprevensjon retter seg mot allmennheten og sikter til kriminalitetsforebygging på samfunnsnivå, mens individualprevensjon retter seg mot gjerningspersonen selv og sikter til å forhindre at den straffede begår nye straffbare handlinger.³⁶

Hva er så formålet med å straffe overtredelser av dyrevelferdsloven? Straffeansvar for overtredelse av dyrevelferdsloven er i hovedsak nødvendig for å beskytte dyrs interesser.

²⁹ Svein Slettan og Toril Marie Øie, Forbrytelse og straff – innføring i strafferett, bind 1, (2001) s. 16

³⁰ Svein Slettan og Toril Marie Øie, Forbrytelse og straff – innføring i strafferett, bind 1, (2001) s. 16

³¹ Ståle Eskeland, Strafferett- basert på straffeloven 2005, 4. utgave (2015) s. 71.

³² Svein Slettan og Toril Marie Øie, Forbrytelse og straff – innføring i strafferett, bind 1, (2001) s. 17

³³ Svein Slettan og Toril Marie Øie, Forbrytelse og straff – innføring i strafferett, bind 1, (2001) s. 17

³⁴ Rt. 1977 s. 1207 (s. 1209)

³⁵ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 78

³⁶ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, En systematisk fremstilling av norsk strafferett, Bergen 2015 s. 56

Straffansvar ved overtredelse av dyrevelferdsloven og håndhevelse av denne er også egnet til å ha en holdningsskapende effekt i samfunnet,³⁷ og vil dermed kunne bidra til at folk behandler dyr bedre.

Menneskers interesse i å beskytte dyr kan samtidig være et sidehensyn som er relevant, da også mennesker kan ha en selvstendig interesse (både egen- og uegennyttig) i at dyrevelferden blir ivaretatt.³⁸ Menneskers interesse kan for eksempel knytte seg til at dårlig behandling av dyr kan «oppskake, virke støtende eller være i strid med verdier i vår kultur».³⁹

2.3 Straffeutmåling og straffens omfang

Etter at strafferammen er klarlagt skal domstolen foreta selve straffeutmålingen. I vid forstand omfatter «straffeutmålingen» både reaksjonsvalg og omfang av reaksjonen. I snever forstand omfatter betegnelsen bare omfanget.⁴⁰ Under dette punktet vil reaksjonsvalg og straffens omfang omtales under ett. Straffeutmålingen betraktes ofte som et spørsmål om handlingens «straffverdighet».⁴¹ Straffen skal dermed gi uttrykk for hvor «straffverdig» overtredelsen er. En mindre straffverdig handling skal således ha en mildere reaksjon enn en mer straffverdig handling.

Samtidig er forholdsmessighetsprinsippet viktig i straffeutmålingen. Det skal være forholdsmessighet mellom overtredelsen og idømt straff.⁴² En for mild straff vil ikke kunne speile overtredelsens alvor og vil kunne oppleves som et «hån» for ofrene, og en for streng straff vil kunne oppleves som urettferdig for forbryteren.⁴³

Spørsmålet som da kan stilles er i hvilken grad straffeutmålingen vil kunne ha betydning for dyrs strafferettslige vern? Et problem på dyrevelferdsrettens område at dyremishandling sjelden anmeldes, og at sjansen for å få straff eller å bli fratatt dyret sitt er «uhyre liten».⁴⁴ Et urimelig strengt straffenivå vil dermed kunne ha en negativ effekt. Viljen til å varsle om

³⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 86

³⁸ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 405

³⁹ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 21-22

⁴⁰ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, En systematisk fremstilling av norsk strafferett, Bergen 2016 s. 678

⁴¹ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, En systematisk fremstilling av norsk strafferett, Bergen 2016 s. 688

⁴² Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, En systematisk fremstilling av norsk strafferett, Bergen 2016 s. 689

⁴³ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, En systematisk fremstilling av norsk strafferett, Bergen 2015 s. 119

⁴⁴ Guri Larsen, Dyrevern eller samfunnsvern? Dyremishandling som lovbrudd og lovlydig handling, (2013) s. 144

lovbrudd kan bli mindre hvis lovbrøyteren risikerer svært streng straff, og det kan bli vanskeligere å oppnå domfellelse av samme grunn.⁴⁵

På den annen side vil straffenivå for brudd på dyrevelferdsloven utvilsomt kunne påvirke adferden i samfunnet. Dersom befolkningen er kjent med at det ilegges lav straff for overtredelse av dyrevelferdsloven, må straffens allmennpreventive effekt tenkes å forbli beskjedent. Bruk av streng straff for overtredelser kan dermed anses forebyggende i større grad. Også dyrevelferdslovens forarbeider gir uttrykk for at grove overtredelser «bør straffes på en måte som viser at samfunnet ser alvorlige på slike lovbrudd».⁴⁶ Trolig sikter uttalelsen til tidligere praksis tilbakeholdenhet i straffutmålingen og anser et behov for økt straff.

Høyesteretts dom fra 14. mars 2002 fastslo behovet for bruk av streng straff når det er lav oppdagelsesrisiko.⁴⁷ Dyrevelferdsretten er et rettsområde forbundet med lav oppdagelsesrisiko, og dommen kan dermed tas til inntekt for at streng straff er nødvendig ved overtredelse av dyrevelferdslovens bestemmelser.

Videre i Høyesteretts dom fra 8. februar 2016 uttales det at «det bør videre legges vekt på at en streng straff understreker at dyr skal behandles med respekt, jf., dyrevelferdsloven § 1».⁴⁸ Uttalelsen kan tas til inntekt for at streng straff vil kunne bidra til å fremme lovens formål.⁴⁹ Også Høyesteretts dom fra 9. november 2016,⁵⁰ kan tas til inntekt for at det er et premiss at det reageres strengt ved overtredelse ved at det uttales at «allmennpreventive hensyn tilsier at det reageres strengt på denne type overtredelser. Straffenivået kan dessuten bidra til å høyne dyrs status og vil gjennom dette kunne ha en holdningsskapende effekt».⁵¹

Også mennesker kan ifølge statistikker nyte godt av illeggelse av strenge reaksjoner ved overtredelse av dyrevelferdslovgivningen. Voldsetterforsker Ragnhild Bjørnebekk ved politihøgskolen viser gjennom internasjonal voldsforskning og studier fra blant annet USA, England, Australia og Sverige at det er en sammenheng mellom vold- og seksuallovbrudd mot mennesker og mishandling av dyr.⁵² Så vidt meg bekjent er det ikke foretatt en lignende

⁴⁵ Morten Holmboe, Fengsel eller frihet, 1. utgave (2016) s. 57

⁴⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 86

⁴⁷ Rt. 2002 s. 258 (s. 261)

⁴⁸ HR-2016-295-A

⁴⁹ Avsnitt 31

⁵⁰ HR-2016-2285-A

⁵¹ Avsnitt 35

⁵² https://www.dyrevern.no/politikk_samfunn/rettigheter_dyrepoliti/hvorfor_blir_noen_dyremishandlere Sist besøkt 10.april 2017

forskning i Norge, men forskningsresultatene må likevel kunne tas til inntekt for nødvendigheten for bruk av strenge reaksjoner ved overtredelse av dyrevelferdsloven. Bjørnebekk uttaler at «en utvikler sin voldskompetanse gjennom å bruke vold mot dyr, sånn at den kompetansen kan i neste omgang brukes mot mennesker» og henviser til statistikkene.⁵³ Den internasjonale voldsforskningen kan dermed tas til inntekt for at det er nødvendig å ilegge strenge straffer ved kriminalitet mot dyr.

Men også andre forhold enn streng straff kan ha betydning for det strafferettslige vern for dyrs liv og helse. Bruk av offentlige kontrollorganer på dyrevelferdsområdet, som mattilsyn, politi og dyrepoliti, vil kunne bidra til å gi et bedre vern for dyrs liv og helse. Skal bruk av kontrollorganene kunne bidra til et økt vern, forutsetter dette imidlertid at borgerne anmelder eller varsler kontrollorganene. Andre problemer er at dyrepolitiet kun er lokalisert i Sør-Trøndelag og at det dermed ikke finnes dyrepoliti i resten av landet. Mot mattilsynet er det også rettet en stor del kritikk, ved at de blant annet forhåndsmelder sine inspeksjoner. Dette resulterer i at de som har noe å skjule gis en mulighet til å dekke over, eller midlertidig gjøre om på kritikkverdige forhold.⁵⁴ Også økt prioritering av dyrevelferdssaker hos påtalemyndighetene kan tenkes å bidra til et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse. I eksempelvis Gulating lagmannsretts dom fra 21. april 2015,⁵⁵ og Sør-Trøndelag tingretts dom fra 5. mars 2015,⁵⁶ ble lang liggetid ansett som en formildende anstendighet som medførte lavere straff.

Som vist, er det flere faktorer som kan ha betydning for dyrs strafferettslige vern for liv og helse. Denne avhandlingen tar imidlertid sikte på en undersøkelse av hvorvidt kriminalisering og straffeutmålingspraksis bidrar til et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

3 Gir dyrevelferdsloven en rett til liv og helse?

Med begrepet «liv» menes dyrs rett til å leve og beskyttelse mot å bli fratatt livet. Med begrepet «helse» menes både fysisk og psykisk helse. Lovgiver uttrykker at god dyrehelse er viktig for god dyrevelferd,⁵⁷ og begrepet «helse» tolkes dermed i avhandlingen i sin videste

⁵³ <https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/mdup11001613/08-10-2013#t=33m21s> Sist besøkt 11.april 2017

⁵⁴ Rune Ellefsen, Med lov til å pine, (2013) s. 58

⁵⁵ LG-2014-180426-2

⁵⁶ TSTRO-2014-188311

⁵⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 65

forstand. Trivsel, trygghet, frykt, stress og andre belastninger som kan ha betydning for dyrets helse vil omfattes av helsebegrepet.⁵⁸

3.1 Rett til liv

Dyrevelferdsloven inneholder ingen bestemmelser som eksplisitt verner dyrs rett til liv. Dyrs interesse i å leve er heller ikke nevneverdig behandlet i lovens forarbeider, bortsett fra et ønske fra en av høringsinstansene om en generell lovfesting av en rett til liv, tilsvarende det nå opphevede fredningsprinsippet i viltloven § 3.⁵⁹ Fredningsprinsippet innebar at alt vilt var fredet med mindre det var fastsatt jakttid for det.⁶⁰ Det ble ved utforming av dyrevelferdsloven 2009 vedtatt at det ikke skulle gjelde et slikt fredningsprinsipp.

Det kan imidlertid problematiseres om det foreligger holdepunkter som kan tas til inntekt for at det foreligger en rett til liv for dyr. Dyrevelferdsloven § 3 konstaterer at «dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker» og at «dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger». Vilåret «godt» sikter til hvordan dyret har det mens det er i live, og bestemmelsen avgrenser mot en rett til liv. Dyrevelferdsloven § 3 kan således ikke tas til inntekt for at det foreligger en rett til liv.⁶¹

Likevel kan Oslo Tingretts dom fra 31. januar 2013 derimot tas til inntekt for at det foreligger en rett til liv.⁶² Saken omhandlet mishandling av to hunder, og retten uttalte i den forbindelse at «tiltalte har vist slik mangel på respekt for hunders rett til liv at straffen må fastsettes strengere ...». Rettens uttalelse kan tas til inntekt for at i alle fall hunder har en rett til liv. På den annen side, gir ikke en enkeltstående underrettsdom alene tilstrekkelig grunnlag for å fastslå at det foreligger en slik generell rett til liv. Det må således undersøkes om det foreligger andre holdepunkter som kan tas til inntekt for at det foreligger en slik rett.

Videre konstaterer dyrevelferdslovens forarbeider at loven skal beskytte dyrene blant annet «... med utgangspunkt i hva som er i dyrenes interesse». ⁶³ Det må utvilsomt legges til grunn at det er i alle veseners interesse å kunne bevare sitt eget liv, noe som taler for at lovens forarbeider gir uttrykk for en rett til liv. En slik tolkning støttes imidlertid ikke av andre rettskildefaktorer. Til tross for forarbeidenes uttalelser kan det imidlertid virke som at dyrs

⁵⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 65

⁵⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 43

⁶⁰ Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) om lov om viltet s. 4

⁶¹ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 41

⁶² TOSLO-2012-184419

⁶³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7

største interesse, å bevare livet, ikke var i tankene ved utforming av loven. Forarbeidenes uttalelse kan således ikke tas til inntekt for at det foreligger en rett til liv.

Videre taler dyrevelferdsloven § 12, som angir vilkårene for avlivning, for at det ikke foreligger en rett til liv, siden bestemmelsen gir en rett til avlivning uten krav til begrunnelse.⁶⁴ Ett unntak finnes derimot i § 12 fjerde ledd som angir et forbud mot avlivning i underholdning- eller konkurranseelement. Dyrevelferdsloven § 12 fjerde ledd angir et svært begrenset vern for retten til liv, ved at retten til liv kun foreligger når det er tale om avlivning av dyr i selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement. Departementet understreker at det gjennom forbudet om avlivning i selvstendig underholdnings- og konkurranseelement ikke vil legges opp til en diskusjon om dyrs rett til liv, og nøyer seg med å konstatere at dyr kan avlives uten krav til særskilt begrunnelse, noe som taler for at det ikke foreligger en generell rett til liv.⁶⁵

Etter en undersøkelse av de omtalte rettskilder kan det konkluderes med at det ikke foreligger en rett til liv, med unntak av de tilfeller som omfattes av § 12 fjerde ledd. Til tross for at det ikke foreligger noen generell rett til liv for dyr, inneholder dyrevelferdsloven bestemmelser som er ment til å ivareta dyrs interesser mens de er i live. Det er ved overtredelse av noen av disse bestemmelsene det strafferettslige vern vil undersøkes nærmere.

3.2 Rett til helse

Dyrevelferdsloven § 1 angir lovens formål til «... å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr». Begrepet helse er innfortolket i begrepet dyrevelferd, og god dyrehelse er nødvendig for å fremme god dyrevelferd etter lovens § 1.⁶⁶ Med begrepet «velferd» legges det vekt på det positive mål om at dyr skal ha det godt og trives, men begrepet omfatter også dyrevern, som i større grad fokuserer på beskyttelse mot mishandling, vanskjøtsel og lidelse.⁶⁷ Lovens § 1 kan dermed tas til inntekt for at det foreligger en rett til helse.

Finnes det andre holdepunkter for at dyr har rett til helse? Dyrevelferdsloven § 3 første ledd annen setning kan tas til inntekt for at det foreligger en rett til helse ved at bestemmelsen angir at «dyr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger». At dyret skal «behandles godt» kan etter en naturlig språklig forståelse tilsi at

⁶⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 45

⁶⁵ Høringsutkast til ny dyrevelferdslov, 16. november 2007, s. 28

⁶⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 6

⁶⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 12

dyret skal behandles på en slik måte at det oppnås god dyrehelse. Også det at dyr skal «... beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger» taler for at dyr aktivt skal beskyttes mot sykdommer, skader og andre påregnelige farer.⁶⁸

Også lovens øvrige bestemmelser som er ment til å oppfylle lovens formål etter § 1, må dermed tas til inntekt for at det foreligger en rett til helse.

4 Straff for overtredelse av dyrevelferdsloven

Dyrevelferdsloven § 37 er, med unntak for endret skyldkrav og fjerning av bot som alternativ straff ved grov overtredelse, i all hovedsak en videreføring av dyrevennloven § 31, slik denne lød etter lovendring i 2001.⁶⁹ Dyrevelferdsloven § 37 første ledd angir straff for «... overtredelse av bestemmelser gitt i eller i medhold av denne loven eller vedtak gitt i medhold av loven ...».⁷⁰

4.1 Skyldkrav ved overtredelse

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd presiserer at «forsettlig eller grovt uaktsom ...» overtredelse er straffbart. Loven oppstiller dermed to skyldkrav, forsett og grov uaktsomhet, hvorav ett av disse må foreligge for at skyldkravet skal være oppfylt, som redegjort for i punkt 2.1.

En naturlig språklig forståelse av «forsettlig» tilsier at overtredelse av den objektive gjerningsbeskrivelse i et straffebud er ønsket. Straffelovens forarbeider understreker at med «forsett» menes at handlingen er tilsiktet.⁷¹ Straffeloven § 22 bokstav a til c angir tre hovedformer for forsett; hensiktsforsett, visshets- eller sannsynlighetsforsett og dolus eventualis.⁷² En av de nevnte forsettsformene må foreligge dersom det skal være tale om forsettlig overtredelse. Det vil som følge av avhandlingens omfang og tema ikke redegjøres nærmere for innholdet i de ulike forsettsformer. Rettspraksis på dyrevelferdsrettens område angir sjelden eksplisitt hvilken forsettsform det dreier seg om, slik at en nærmere redegjørelse dermed ikke er nødvendig for den videre fremstilling.

⁶⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 94

⁶⁹ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s.407

⁷⁰ «Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder ikke for overtredelse av §§ 4, 5 og 6», jf. § 37 tredje ledd

⁷¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 424

⁷² Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd angir grov uaktsomhet som bestemmelsens andre skyldkrav. Straffeloven § 23 første ledd definerer alminnelig uaktsomhet hvor to vilkår må foreligge; Gjerningspersonen må ha handlet i strid med kravet til forsvarlig opptreden og det må ut fra gjerningspersonens forutsetninger være grunnlag for bebreidelse. Hva som anses som forsvarlig opptreden beror på en objektiv vurdering, og det skal ved vurderingen tas utgangspunkt i hva en alminnelig fornuftig og samvittighetsfull person ville ha gjort i en tilsvarende situasjon.⁷³ Straffeloven § 23 annet ledd angir definisjon for grov uaktsomhet. Ved grov uaktsomhet kreves det et større avvik fra forsvarlig adferd og en sterkere form for bebreidelse, enn ved simpel uaktsomhet etter første ledd. Høyesteretts kjennelse fra 31. oktober 1970 tilføyer at det ved grov uaktsomhet må «foreligge en kvalifisert klanderverdig opptreden som foranlediger sterke bebreidelser for mangel på aktsomhet».⁷⁴

Etter dyrevernsloven 1974 var simpel uaktsomhet tilstrekkelig for at skyldkravet var oppfylt. Bakgrunn for heving av skyldkravet i dyrevelferdsloven 2009 var blant annet at straff bare burde brukes overfor de mest klanderverdige og samfunnsskadelige handlingene.⁷⁵

Dyrevelferdslovens forarbeider gir også uttrykk for at bruk av administrative sanksjoner vil være en mer effektiv og egnet sanksjonsform ved uaktsomme overtredelser av loven, som en begrunnelse for hevingen av skyldkravet.⁷⁶ Heving av skyldkravet vil kunne medføre at håndhevelsen av loven blir mer effektiv ved at fokus tas bort fra de mindre klanderverdige handlinger.⁷⁷ På denne måten vil overtredelse av dyrevelferdsloven i større grad rette seg mot de mer straffverdige og alvorlige overtredelser. Hevingen av skyldkravet vil imidlertid kunne anses som uheldig da det medfører et større rom for straffri dyremishandling ved at de simple uaktsomme handlinger ikke lenger er straffbare.

Hevingen står også i kontrast til Høyesteretts kjennelse fra 18. februar 1961 som la til grunn at «også uaktsomhet må rammes for at loven skal nå sitt mål».⁷⁸ Saken knyttet seg til at tre gutter hadde skadet en hund ved å slå den gjentatte ganger i hodet med en øks. Etter økseslagene ble hunden kastet på baksiden av naboens uthus. Ingen av de tiltalte foretok nærmere undersøkelser for å bringe det på det rene hvorvidt hunden var død. Det viste seg i ettertid at hunden ikke var død. Dagen etter hadde hunden i «sterkt lidende tilstand» klart å

⁷³ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 426

⁷⁴ Rt. 1970 s. 1235 (s. 1235)

⁷⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁷⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

⁷⁷ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 408

⁷⁸ Rt. 1961 s. 218 (s. 219)

komme seg til en annen nabo. Hunden var sterkt blodig og det var øyensynlig at det var et hull i skallen like over det ene øyet.⁷⁹ Hunden ble så sterkt skadet at den ble avlivet. At manglende lys gjorde det vanskelig å se hvor økseslagene traff og at det dermed var vanskelig å se om hunden var død, kunne ikke medføre at handlingen ble straffri.

Høyesteretts dom fra 4. januar 1991 illustrerer betydningen av hevingen av skyldkravet.⁸⁰ To brødre som drev revefarm, hadde over lengre tid dels gitt revene for lite fôr og dels gitt dem fôr av dårlig kvalitet. Den mangelfulle foringen medførte at 10-15 av revene var i så dårlig forfatning at de måtte avlives. Brødrene ble dømt for simpel uaktsom overtredelse av dyrevernsloven 1974 og ble idømt fengsel- og bøtestraff. Hevingen av skyldkravet fra simpel til grov uaktsomhet medfører at den mangelfulle foringen som på tidspunktet for domsavgjørelsen var straffbar, i dag ikke er straffbar.

Saksforholdet illustrerer at også uaktsomme overtredelser vil kunne ha alvorlige konsekvenser for dyrene. Trolig vil mange uaktsomme overtredelser kunne ha like store konsekvenser for det enkelte dyr som de forsettlig eller grovt uaktsomme overtredelser. Hevingen av skyldkravet innebærer dermed et svekket strafferettslig vern for dyrs liv og helse.⁸¹

Hevingen av skyldkravet medfører at formålsbestemmelsen i lovens § 1 om å «fremme god dyrevelferd og respekt for dyr» forblir et formål som det ikke maktes å innfri. Elisabeth Gard gir uttrykk for at dyrevelferdsloven ved heving av skyldkravet forblir en «velferdslov med fine fraser uten at lovgiverne følger opp bestemmelsene de lager».⁸²

4.2 Strafferamme ved alminnelig overtredelse

Dyrevelferdsloven § 37 første ledd angir lovens alminnelige strafferamme til «... bøter eller fengsel inntil 1 år eller begge deler ...».⁸³ Det er nærliggende å trekke en parallell til straffelovens tyveribestemmelse i § 321. Straff etter straffeloven § 321 er «... bot eller fengsel inntil 2 år». Sammenligningen av strafferammene viser at tyveri anses mer straffverdig enn alminnelige overtredelser av dyrevelferdsloven ved at strafferammen for tyveri er dobbelt så høy som ved alminnelig overtredelse av dyrevelferdsloven. Sammenligningen viser dermed at fysiske gjenstander, har et bedre strafferettslig vern enn levende og følende vesener som dyr.

⁷⁹ S. 221

⁸⁰ Rt. 1991 s. 2

⁸¹ Høringsutkast til ny dyrevelferdslov, 16. november 2007. s. 60

⁸² Elisabeth Gard, Om dyrene kunne snakke, (2013) s. 206

⁸³ «... såfremt forholdet ikke rammes av strengere straffebestemmelse».

I tillegg til fengselsstraff kan bøter ilegges ved alminnelig overtredelse. Bøter som alternativ reaksjonsmetode kan bidra til effektiv håndheving av loven og ha en allmennpreventiv effekt i form av å virke avskrekkende. Bruk av bøtestraff har også klare samfunnsøkonomiske fordeler ved at det bringer inn inntekter, i stedet for å belaste samfunnet økonomisk, slik som ubetinget fengselsstraff gjør.⁸⁴

For at overtredelser av dyrevelferdsloven effektivt skal håndheves, og straffen skal ha en allmennpreventiv effekt, kreves det imidlertid at boten ikke er av en beskjedent størrelse. Bruk av bot som straff medfører også at det settes en prislapp for dyremishandling, som kan tenkes å medføre lavere respekt for dyr. Ileggelse av bøtestraff for alminnelig overtredelser må dermed anses å harmonere dårlig med lovens formål om å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr. En beskjedent bøtestraff vil også ha liten holdningsskapende effekt i samfunnet for øvrig, noe som vil medføre et svekket vern for dyrs liv og helse ved illeggelse av bot ved overtredelse. De lege ferenda-betraktninger kan dermed tale for at bøtestraff alene, for overtredelse av dyrevelferdsloven ikke bør ilegges.

Bøtestraff kombinert med fengselsstraff, kan derimot virke mer avskrekkende og dermed gi et bedre strafferettslig vern av dyrs liv og helse, enn bøtestraff alene. Det vil redegjøres nærmere for dette i avhandlingens punkt 7.2.3.

Det er i punktet redegjort for strafferammen ved alminnelig overtredelse og bøter som reaksjonsmetode er vurdert. I neste punkt vil det redegjøres for grovhetsvurderingen.

4.3 Grov overtredelse

4.3.1 Grovhetsvurderingen

Dyrevelferdsloven § 37 annet ledd presiserer at «grov overtredelse» straffes med fengsel inntil 3 år. At overtredelsen er «grov» tilsier at det foreligger elementer som gjør overtredelsen mer alvorlig enn ved alminnelig overtredelse etter § 37 første ledd.

Bestemmelsens annet ledd annet punktum angir momenter i grovhetsvurderingen. Det skal «særlig» legges vekt på overtredelsens «omfang og virkninger, og graden av utvist skyld». Det følger av forarbeidene at det også bør legges vekt på de konsekvenser lovbruddet har fått, omfanget av påført fysisk og mental skade og smerte og om lovbruddet har pågått over tid

⁸⁴ Anders Bratholm, Bør adgangen til å anvende bøtestraff utvides? Lov og rett 1967, s. 196

eller har gjentatt seg eller har medført død for dyret.⁸⁵ Om overtredelsen er gjort på en særskilt smertefull måte eller er gjort med hensikt, bør også dette vektlegges.⁸⁶

Hensynet til «omfang» går særlig på varighet, hyppighet (gjentakelse) og antall dyr som rammes, mens vektlegging av «virkninger» går på de dyrevelferdsmessige konsekvenser samt negative virkninger på respekten for dyr, jf. lovens formål § 1.⁸⁷

Som omtalt vil hensynet til «grad av utvist skyld» ha betydning for hvorvidt overtredelsen er grov, jf. § 37 annet ledd. En overtredelse som er gjort med hensikt vil være mer klanderverdig enn ved andre forsettsformer eller grov uaktsomhet. Den som skyter et dyr med hensikt om å skade det, har utvist større klanderverdig opptreden enn den som grovt uaktsomt påfører et dyr skade.

Momentene i vurderingen er imidlertid ikke uttømmende, jf. uttrykket «særlig», og det kan i vurderingen legges vekt på andre forhold enn de som uttrykkelig er nevnt i bestemmelsen. Nærmere retningslinjer for vurderingen av om en overtredelse anses som grov, må søkes i rettspraksis.

Rettspraksis har utpenslet enkelte retningslinjer for grensedragningen mellom alminnelige og grove overtredelser i § 37, henholdsvis første og annet ledd. I Lofoten tingretts dom fra 21. august 2012 ble det i grovhetsvurderingen lagt vekt på at det var tale om et stort antall dyr og at dyrene i lengre tid hadde vært påført både fysiske og psykiske påkjenninger som følge av vanstellet.⁸⁸

Andre momenter i vurderingen kan være gjerningspersonens intensjon og om det kan påvises negative ettervirkninger på dyret i den grad at tilfellet kan kategoriseres som grovt.⁸⁹

Økonomisk motiv kan også være et relevant moment i vurderingen av om overtredelsen er grov. I Høyesteretts kjennelse fra 19. november 1993 ble et forsøk på å avlive en hund med rottegift ansett som grov, da gjerningspersonens motiv var å få utbetalt forsikringspenger.⁹⁰

Hvorvidt tilsynsmyndighetene har vært involvert har også blitt vektlagt i vurderingen. I en kjennelse fra Agder lagmannsrett fra 30. november 2007 ble det lagt vekt på at siktede ikke

⁸⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 118

⁸⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 118

⁸⁷ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s.423

⁸⁸ TLFOT-2012-99268

⁸⁹ LB-2016-154005

⁹⁰ Rt. 1993 s. 1380

hadde vært samarbeidsvillig som følge av at tiltalte hadde unnlatt å følge opp pålegg og hadde søkt å unndra dyrene fra dyrevernnemdas kontroll.⁹¹

I dette punktet er det gjort rede for grovhetsvurderingen etter § 37 annet ledd annen setning. I avhandlingens neste punkt redegjøres det for strafferammen ved grov overtredelse.

4.3.2 Strafferamme ved grov overtredelse

Dyrevelferdsloven § 37 annet ledd første setning angir bestemmelsens skjerpede strafferamme på fengselsstraff «... inntil 3 år». Det kan her trekkes en parallell til straffeloven § 322 som angir straff for grovt tyveri. Grovt tyveri «straffes med bot eller fengsel inntil 6 år».

Strafferammen for grovt tyveri er dermed dobbelt så høy som ved grov overtredelse av dyrevelferdsloven, jf. § 37 annet ledd. Sammenligningen signaliserer lav grad av straffverdighet for kriminalitet mot dyr, sammenlignet med fysiske gjenstander. Særlig at det hører til sjeldenhetene å idømme fengselsstraff i øvre sjikt av strafferammen for brudd på dyrevelferdsloven, taler for at dyrs liv og helse ilegges et beskjedent strafferettslig vern, sammenlignet med fysiske gjenstander.

Som redegjort for i punkt 4 er dyrevelferdsloven § 37 annet ledd med unntak for fjerning av bøtestraff ved grov overtredelse, i hovedsak en videreføring av dyrevernavloven 1974 § 31, slik denne lød etter lovendring i 2001.⁹² Innføringen av dyrevelferdsloven § 37 annet ledd konstaterer etter ordlyden et bedre strafferettslig vern enn tidligere dyrevernavlov, ved at bot som straff for grov overtredelse er fjernet. At bøtestraff for grov overtredelse er fjernet bidrar til økt respekt for dyr, og straff etter annet ledd må antas å få en større allmennpreventiv effekt.

Som nevnt i avhandlingens punkt 1.1 ble skjerping av strafferammen ved vedtakelse av ny dyrevelferdslov 2009 vurdert, men forkastet.⁹³ Til tross for dette har rettspraksis i økende grad anvendt strengere straffer enn tidligere, og således gått i retning av å etablere et bedre strafferettslig vern for dyrs liv og helse.⁹⁴

Etter dyrevelferdslovens ikrafttredelse har Høyesterett behandlet tre saker om brudd på dyrevelferdsloven, hvor det i alle de tre sakene har vært idømt forholdsvis strengere straffer

⁹¹ LA-2007-124069

⁹² Lov 19. januar 2001 nr. 6 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevernav

⁹³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 85

⁹⁴ Se blant annet HR-2016-2285-A

sammenlignet med tidligere praksis.⁹⁵ Høyesterett konkluderte i to av de tre sakene at det forelå grov overtredelse, men ingen av de dømte ble derimot ilagt lovens strengeste straff på fengsel i 3 år, eller straff i nærheten av lovens maksimale straff. To av de tre sakene vil omtales i avhandlingens punkt. 5.2.2 og 7.2.4.⁹⁶

Hittil i avhandlingen er det redegjort for hvilket strafferettslig vern dyrevelferdslovens § 37 konstaterer ved overtredelse av loven. Videre i avhandlingen vil det redegjøres for innholdet i §§ 12, 14 og 24. Det vil så gjennom en undersøkelse av straffeutmålingspraksis vurderes i hvilken grad dyrs liv og helse, gjennom straffeutmålingspraksis, gis et tilfredsstillende strafferettslig vern ved overtredelse av de nevnte bestemmelser.

5 Strafferettslig vern ved avlivning i strid med dyrevelferdsloven § 12

Som vist i avhandlingens punkt 3.1, gir dyrevelferdsloven ingen eksplisitt rett til liv. Dyrevelferdsloven § 12 første ledd gir imidlertid et vern mot uforsvarlig avlivning og forankrer med dette et forsvarlighetskrav. Bestemmelsen er i hovedsak en videreføring av tidligere avlivningsbestemmelser i dyrevernavloven 1974 §§ 9 og 10, men omfatter nå også de ulike ledd i avlivningsprosessen. Innføringen av dyrevernavloven § 12 innebar et mer generelt forbud enn ved dyrevernavlovens § 9 om avlivning, og medfører dermed at flere avlivningsmetoder enn de nevnt i dyrevernavloven 1974, er straffbare. På denne bakgrunn gir dyrevelferdsloven § 12, ved en generell utformet bestemmelse, i utgangspunktet et bedre strafferettslig vern for dyrs liv og helse enn dyrevernavlovens avlivningsbestemmelser gjorde.

5.1 Vilkår for overtredelse

Dyrevelferdsloven § 12 første ledd første setning bestemmer at «avlivning av dyr og håndtering i forbindelse med avlivningen skal skje på dyrevelferdsmessig forsvarlig måte». Med begrepet «avlivningen» tar bestemmelsen sikte på de situasjoner der det er meningen å ta livet av et dyr, mens med «håndteringen» menes gjennomføringen av selve avlivningen.⁹⁷ For

⁹⁵ HR-2016-2507-A, HR-2016-8885-A, HR-2016-295-A

⁹⁶ HR-2016-2507-A vil ikke omtales da avhandlingen avgrenser mot foretaksstraff, jf. avhandlingens punkt 1.4.

⁹⁷ «Videre kan Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til miljø, utstyr og håndtering i forbindelse med avlivning av dyr. Kongen kan også gjøre unntak fra bestemmelsene i andre ledd for andre dyr enn landdyr og sjøpattedyr», jf. § 12 femte ledd.

å sikre skånsom håndtering må det tas hensyn til dyrets egenskaper, herunder hva som kan bidra til trygghetsfølelse og motvirke frykt.⁹⁸

Hva som anses å være «dyrevelferdsmessig forsvarlig måte» beror etter ordlyden på hvilken type dyr det er tale om og hvilke avlivningsmetoder som anvendes. En slik forståelse er også kommet til uttrykk i lovens forarbeider som presiserer at avveiningen av hva som er dyrevelferdsmessig forsvarlig vil være forskjellig ved «avlivning i eller fra dyrehold og avlivning i forbindelse med jakt og fangst».⁹⁹ Vurderingen av om avlivningen har skjedd på en «dyrevelferdsmessig forsvarlig måte» må vurderes ut fra hvordan dyret opplevde situasjonen. Dersom dyret har oppfattet forhold som gir opphav til frykt, stress, smerte og andre belastninger mens dyret er ved bevissthet, er forsvarlighetskravet ikke overholdt, og avlivningen er i strid med § 12.¹⁰⁰

Hvem er så adressat for forsvarlighetskravet? Dyrevelferdsloven § 12 første ledd første setning angir ikke eksplisitt hvem som er adressat for plikten. Bestemmelsens utforming kan tale for at forsvarlighetskravet retter seg mot enhver. Forarbeidene gir støtte for en slik tolkning ved at det uttales at «der pliktsubjektet ikke er angitt, vil lovens bestemmelser rette seg mot enhver».¹⁰¹ I bestemmelsens første ledd annen setning fremgår det derimot at «den som benyttet bedøvings- eller avlivningsutstyr, skal påse at dette er egnet og vedlikeholdt». Dette taler for at forsvarlighetskravet gjelder for den som utfører avlivningen. «Den som er ansvarlig for avlivningen», imidlertid også den som ikke utfører avlivningen selv, eksempelvis ansvarshavende ved et slakteri, vil omfattes.¹⁰²

Bestemmelsens annet ledd bestemmer at «dyr som eies eller på annen måte holdes i menneskelig varetekt, skal bedøves før avlivning». Det stilles også krav om at «bedøvingsmetoden skal gi bevissthetstap, og dyret skal være bevisstløst fra før avlivningen påbegynnes og til døden inntreffer». Annet ledd er også et utslag av forsvarlighetskravet og innebærer at avlivningsmetoden enten skal virke momentant eller ha en induksjonsfase som ikke medfører vesentlig ubehag.¹⁰³

⁹⁸ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s.138

⁹⁹ Ot.prp. nr.15 (2008-2009) s. 100

¹⁰⁰ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s.137

¹⁰¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

¹⁰² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 100

¹⁰³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 101

Forsvarlighetskravet i § 12 stiller strenge krav til avlivningsprosessen, og leder til spørsmålet om det kan gjøres unntak fra forsvarlighetskravet. Forsvarlighetskravet kan synes å være et absolutt krav, ved at det også ved religiøs slakting (halal-slakting),¹⁰⁴ og avlivning/slakt etter samisk sedvane (såkalt giettadit) ikke gjøres unntak fra kravet om bedøvelse før avlivning.¹⁰⁵

Annet ledd tredje setning angir videre unntaket om at kravet til bedøving før avlivning ikke gjelder «... hvis dyret avlives med en metode som gir umiddelbart bevissthetstap». Elektrisk avlivning hvor strømeksposeringen varer inntil hjertet stopper eller korrekt bruk av boltpistol mot dyrets hode faller inn under unntaket, da disse avlivningsmetoder virker momentant og ikke påfører dyret smerte.¹⁰⁶

Etter avlivning stilles det også krav om at det skal «... påses at dyret er dødt», jf., annet ledd fjerde setning. Kravet gjelder både hvor det skal foretas en videre bearbeiding av dyret umiddelbart etter avlivningen, og hvor det ikke skal skje umiddelbart.¹⁰⁷ Larvik tingretts dom fra 4. juli 2011 kan tas til inntekt for at også dette kravet gjelder absolutt.¹⁰⁸ Tiltalte i saken ble dømt for overtredelse av § 12 annet ledd fjerde setning da han ikke hadde forsikret seg at kattene han skjøt var døde, da han etter avlivningen ikke var i stand til å finne dem.

Videre angir bestemmelsens tredje ledd at «avlivning i nødstilfelle skal i størst mulig grad skje i samsvar med første og andre ledd». Med «nødstilfelle» menes for eksempel sykdom, alvorlig skade eller at dyret er hjelpeløst av andre grunner. Ved en slik situasjon skal forsvarlighetskravet følges så langt det lar seg gjøre.¹⁰⁹

Bestemmelsens fjerde ledd bestemmer at «avlivning av dyr skal ikke skje som et selvstendig underholdnings- eller konkurranseelement», og er ny ved dyrevelferdsloven. Bestemmelsens fjerde ledd innebærer at konkurranser hvor målet er å fange dyr og avlivningen er en nødvendig konsekvens av aktiviteten, er ulovlig. Forarbeidene uttrykker at bestemmelsen er ment å omfatte de situasjoner hvor selve avlivningen er gjort til en attraksjon eller gjenstand for konkurranse.¹¹⁰

¹⁰⁴ https://www.dyrevern.no/landbruk/dyretransport_slakt/halal_slakting_kosher_slakting_og_bedovelse_i_norge
Sist besøkt 27.april 2017

¹⁰⁵ Rt. 2008 s. 1789

¹⁰⁶ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011, s.148

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s.101

¹⁰⁸ TLARV-2011-85412

¹⁰⁹ Ot.prp nr. 15 (2008-2009) s. 101

¹¹⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 101

Innføringen av forbudet må ses i sammenheng med dyrevelferdsloven § 3 som bestemmer at «dyr har egenverdi uavhengig av den nytteverdien de måtte ha for mennesker» og lovens § 1 om å fremme respekt for dyr. Bestemmelsens fjerde ledd må også ses i sammenheng med hvordan synet på dyrs verdi har endret seg og at de fleste mener at man ikke skal utsette dyr for vilkårlig, tankeløs eller formålsløs avlivning.¹¹¹

Forsvarlighetskravets strenge krav til håndteringen og avlivningsprosessen medfører at dyrevelferdsloven § 12 legger til rette for at dyrs liv og helse nyter et tilfredsstillende strafferettslig vern.

Hvorvidt det strafferettslige vern ved overtredelse av bestemmelsen er en realitet eller ikke beror på straffeutmålingspraksis, som det vil bli redegjort for i avhandlingens neste punkt.

5.2 Straffeutmålingspraksis

5.2.1 Bot som straff

For å danne seg et bilde av illeggelse av bot tas det utgangspunkt i to avgjørelser for vurderingen av hvorvidt bruk av bot som straff konstaterer et tilfredsstillende strafferettslig vern ved overtredelse av § 12.

Saksforholdet i Larvik tingretts dom fra 4. juli 2011 knyttet seg til at tiltalte A etter forespørsel fra C, som var eier av 20 katter, ble forespurt om han kunne avlive kattene til C.¹¹² A fant at avlivning hos veterinær var for kostbart, og bestemte seg for å avlive kattene ved bruk av salongrifle. Han skjøt seks eller syv katter, men fant bare fire av dem. En tid etter kom en annen nabos katt hjem med et stygt og blodig sår på bakbenet. Skaden var så alvorlig at katten måtte amputere benet. Røntgenbilder av katten viste at skaden stammet fra en kule i benet. Tiltalte ble ilagt bot på 10 000 kroner som følge av forsettlig overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 jf. § 12 første ledd jf. annet ledd. Overtredelsen knyttet seg til at kattene skulle vært bedøvet forut avlivningen og at A, etter avlivningen, skulle ha forsikret seg om at var kattene døde, jf. § 12 annet ledd. Den ulovlige handlingen knyttet seg dermed ikke til avlivningen i seg selv, men til håndteringen forut og etter avlivningen. Retten la til grunn at det var tale om alminnelig overtredelse av § 12, trolig fordi det kun var tale om ett dyr.

¹¹¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

¹¹² TLARV-2011-85412

I straffeutmålingen ble det ansett straffeformildende at tiltalte ønsket å foreta avlivningen på riktig måte da han tok kontakt med viltnemda og dyrebeskyttelsen i forkant av avlivningen. Det ble også ansett formildende at avlivningen ble foretatt etter ønske fra katteeieren og at tiltalte tilsto forholdet.

Vesterålen tingretts dom fra 18. februar 2014 gjaldt også overtredelse av dyrevelferdsloven § 12, jf. forskrift 11. oktober 1998 nr. 991 om avlivning av hund og katt § 2.¹¹³ Tiltalte hadde avlivet katten sin ved å slå den i hodet med en hammer mens han klemte katten fast mellom en søppelkasse og søppelkassens lokk. Overtredelsen knyttet seg, også i denne saken, til at tiltalte ikke bedøvet katten på forhånd og ikke forsikret seg om at katten var død i etterkant av avlivningen.

Domspremissene gir uttrykk for at saksforholdet ble omfattet av § 37 første ledd om alminnelig overtredelse. At tiltalte handlet med forsett og at katten kan ha lidd i lang tid etter handlingen bør derimot tale for at det var tale om grov overtredelse, hvor strafferammen er «fengsel inntil 3 år», jf. § 37 annet ledd. Det kan imidlertid se ut til at retten, også i denne saken, la avgjørende vekt på at overtredelsen kun fikk konsekvenser for ett dyr, og at dette var nok til å fastslå at det ikke var tale om grov overtredelse. I straffeutmålingen, hvor tiltalte ble ilagt bøtestraff på 14 500 kroner, la retten vekt på at boten ikke skulle settes lavere «... all den tid allmenne og dyrevelferdsmessige hensyn tilsier en streng reaksjon på avlivning av dyr på måter som kan medføre stor unødvendig lidelse».

Hvorfor ble ikke fengselsstraff vurdert i de to sakene, når § 37 første ledd angir straff til «... bøter eller fengsel ... eller begge deler»? Domspremissene i de nevnte avgjørelser gir ikke uttrykk for at fengselsstraff ble vurdert, da retten konstaterer at bøtestraff skal ilegges. At en av lovens alternative reaksjonsmetoder ikke vurderes i straffeutmålingen, kan tale for at domstolene ikke anser overtredelse av dyrevelferdsloven § 12 som særlig straffverdig og alvorlig.

I den første dommen, fra Larvik tingrett, hadde A et ønske om å avlive kattene på riktig måte, og bøtestraff kan dermed i en sak som denne, hvor gjerningspersonens rehabiliteringsbehov er lavt, tenkes å ivareta dyrs strafferettslige vern i en viss grad. På den annen side var bøtestraffen av en nokså beskjeden størrelse. Til sammenligning ble det gitt bot av samme

¹¹³ TVTRA-2014-14854

størrelse i et tilfelle hvor en person viste fingeren til en politimann.¹¹⁴ Dette må tas til inntekt for at overtredelse av dyrevelferdsloven § 12 ikke anses særlig straffverdig.

Også bøtestraffen i den andre saken, fra Vesterålen tingrett, på 14 500 kroner må anses å være beskjedent, når bot for gjentatt kjøring uten gyldig førerkort er 15 000 kroner.¹¹⁵ På den annen side fremgår det av domspremissene at tiltalte ikke hadde anledning til å betale boten på 14 500 kroner, noe som ut fra tiltaltes formuesforhold kan tilsi at boten var av en størrelse som medførte en belastning for tiltalte. På den annen side fremgår det at tiltalte hadde månedlige utgifter på 14 500 kroner. At botens størrelse var av samme størrelse som tiltaltes månedlige utgifter, og dermed kun ville medføre en kortvarig reaksjon, tilsier at boten er beskjedent.

Ileggelse av bøter ved overtredelse av dyrevelferdsloven § 12 kan i utgangspunktet gi et tilfredsstillende strafferettslig vern når bøtestraffen er av en viss størrelse. Undersøkelsen av rettspraksis viser imidlertid at utmålt bøtestraff for overtredelse av § 12 er av en for beskjedent størrelse. For at bøtestraff skal kunne konstatere et tilfredsstillende strafferettslig vern, må botens størrelse økes i den grad at boten gir uttrykk for at overtredelser av dyrevelferdsloven tas alvorlig. Bøtestraffens størrelse i de nevnte avgjørelser taler også for liten grad av forholdsmessighet, ettersom lovbruddene har påført dyrene store lidelser.

5.2.2 Fengsel som straff

I Sør-Trøndelag tingretts dom fra 13. november 2015 ble straffen utmålt til 6 måneder fengsel, hvorav 2 ble betinget, for overtredelse av blant annet § 12 første ledd første punktum, andre og femte ledd.¹¹⁶ Tiltalte ble også fradømt retten til alt dyrehold for alltid, jf. dyrevelferdsloven § 33. Tiltalte hadde tatt kvelertak på en katt slik at den sprellet, gispet etter luft, fikk blå tunge og tisset på seg selv, før han knakk kattens nakke. Etter at nakken var knekt skar han over kattens hals slik at den døde av skadene. Etterpå skar domfelte av kattens hode og flådde den.

At den straffbare handlingen gjaldt avlivning av kun ett dyr, ble ikke tillagt avgjørende vekt, da retten fant at den lidelse og dødsangst katten hadde opplevd, måtte tale for at forholdet var å anse som grovt. I straffeutmålingen la retten vekt på at katten hadde tillit til tiltalte og følge

¹¹⁴ <http://www.rbnett.no/nyheter/article7991613.ece> Sist besøkt 20. april 2017

¹¹⁵ <http://www.fosna-folket.no/nyheter/article11444611.ece> Sist besøkt 1.mai 2017

¹¹⁶ TSTRO-2015-137298

seg trygg på han. Det ble også vektlagt at tiltalte bevisst hadde utsatt katten for smerter og dødsangst for sin egen tilfredstillelser skyld. Til tross for dette ble utmålt straff, også i denne saken, lagt i strafferammens nedre sjikt.

Det stilles dermed spørsmål om hvorfor tiltalte ble ilagt fengselsstraff langt under strafferammen når dyrevelferdsloven § 37 annet ledd angir strafferammen for grov overtredelse til «... fengsel inntil 3 år». Av domspremissene fremgår det at «når retten velger å gi fire måneder ubetinget er det for å markere overfor tiltalte det kritikkverdige i hans handling, samt sende et signal til allmennheten om at dyr har rett til beskyttelse mot mishandling». Strafferammen dyrevelferdsloven § 37 annet ledd oppstiller vil kunne ha en preventiv effekt i form av å være avskrekkende. Derimot vil straff i nedre sjikt av strafferammen for grov overtredelse, ikke medføre en betydelig allmennpreventiv virkning. Den lave straffen kan også tas til inntekt for at det utvises lav respekt for loven og for dyr. Dette reiser spørsmålet om hvordan befolkningen skal respektere dyrevelferdsloven, når ikke engang domstolene gjør det.

Kan det tenkes at fradømmelse «av retten til alt dyrehold for alltid, jf. dyrevelferdsloven § 33», var begrunnelsen for det lave straffenivå i saken? Rettighetstap etter dyrevelferdsloven er som tidligere nevnt i punkt 1.4 ikke straff, men det kan synes som at retten likevel, rettferdiggjorde den korte fengselsstraffen med det strenge rettighetstapet.¹¹⁷ Dersom domstolenes bruk av administrative sanksjoner skal begrunne illeggelse av et lavt straffenivå, vil det medføre et svakt strafferettslig vern. Til tross for at rettighetstap kan oppleves som straff, må det anses nødvendig for å oppnå en preventiv effekt, at straff anvendes ved overtredelse.

I Aust-Agder tingretts dom fra 22. juni 2015,¹¹⁸ og Vesterålen tingretts dom fra 28. april 2015,¹¹⁹ konkluderte retten i likhet med den overnevnte avgjørelse, at det forelå grov overtredelse av dyrevelferdsloven § 12. Den første saken gjaldt grov overtredelse av § 12 første ledd første punktum og femte ledd jf. forskrift om avlivning av hund og katt § 2 jf. § 6 og dyrevelferdsloven § 14, for å ha forsøkt å avlive hund med bruk av hagle som medførte store lidelser for hunden som løp fra stedet etter å ha blitt skutt to ganger. Ved grovhetsvurderingen la retten vekt på at tiltalte skjøt hunden selv om han ikke hadde noen

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 115

¹¹⁸ TAUAG-2015-55161

¹¹⁹ TVTRA-2015-54297

erfaring med skytevåpen, og at hunden ble påført store skader og lidelser. Ben og knokler kunne ses, og skuddet mot øret skjøt nesten av hele øret til hunden. I straffeutmålingen la retten vekt på at tiltalte hadde handlet forsettlig og at hunden ble påført store smerter som vedvarte over flere timer. Retten la også vekt på at «... allmennpreventive hensyn tilsier en følbar reaksjon ved alvorlige overtredelser. De allmennpreventive hensyn er blant annet begrunnet i dyrs rettsvern og at oppdagelsesrisikoen i mange tilfeller er liten.».

Domspremissene gir også uttrykk for at det legges vekt på lovgivers ønske om et skjerpet straffenivå ved grove overtredelser av dyrevelferdsloven. Bortsett fra tiltaltes tilståelse, finnes det ikke andre straffeformildende omstendigheter i saken.

Den andre saken gjaldt grov overtredelse av § 12 jf. forskrift om avlivning av hund og katt § 2, hvor tiltalte hadde avlivet en hund ved å stenge den inne i et bur som deretter ble senket i sjøen. Retten la eksplisitt til grunn at det forelå grov overtredelse av § 12, uten noen nærmere begrunnelse eller redegjørelse. I straffeutmålingen ble det lagt vekt på forarbeidenes uttalelse om at «grov dyremishandling er handlinger der straffverdigheten tilsier at strenge straffer bør idømmes».

Det ble i sakene idømt henholdsvis 45 og 90 dager ubetinget fengsel til tross for at strafferammen for grov overtredelse er «... fengsel inntil 3 år», jf. § 37 annet ledd. Det ble i tillegg ilagt rettighetstap i begge sakene. Til tross for domstolenes uttalelser om ønsket om et skjerpet straffenivå, ilegges straff, også i sakene her, i strafferammens nedre sjikt. Det kan dermed se ut til at hensynet til prevensjon, og lovgivers ønske om strenge straffer ved grove overtredelser ikke ble særlig vektlagt i straffeutmålingen. Undersøkelsen av straffeutmålingspraksis konstaterer dermed at dyrs liv og helse gis et beskjedent strafferettslig vern ved overtredelse av dyrevelferdsloven § 12.

Etter dyrevelferdslovens ikrafttredelse har Høyesterett behandlet én sak om overtredelse av § 12, jf. § 37 første jf. annet ledd, den såkalte Lukas-saken.¹²⁰ I Lukas-saken ble tiltalte ilagt 90 dager ubetinget fengsel som straff for grov overtredelse av § 12 første ledd første punktum og annet ledd siste punktum for å ha avlivet en hund ved å binde den fast i et betongrør for deretter å kaste hunden bundet fast i røret fra ca. 6,5 meter og ned i en elv. Hunden ble dratt ned under vannflaten av betongrørets vekt og døde som følge av drukning.

¹²⁰ HR-2016-295-A

Ved grovhetsvurderingen, la retten til grunn at det i saken var tale om to grove overtredelser av dyrevelferdsloven.¹²¹ Også at tiltaltes handlinger var forsettlig og overlagt, og at han hadde tid til å komme på bedre tanker ble vektlagt.¹²² Det ble i vurderingen også lagt vekt på at tiltaltes handlemåte var egnet til å skape både smerte og alvorlig frykt, og at overtredelsen medførte død for hunden.¹²³ At det kun var tale om ett dyr, ble ikke nevneverdig vektlagt og står i kontrakt med Vesterålen tingretts dom fra 18. februar 2014, som omtalt i punkt 5.2.1. I saken fra Vesterålen tingrett synes det å legges stor vekt på at overtredelsen kun fikk konsekvenser for kun ett dyr. At det i Lukas-saken synes å ikke legges avgjørende vekt på at overtredelsen kun fikk konsekvenser for ett dyr kan tas til inntekt for at Høyesterett i større grad enn tidligere anser det viktig at avlivning utføres i tråd med lovgivningen, til tross for at et fåtall dyr rammes av den straffbare handlingen.

I straffeutmålingen så retten i straffeformildende retning hen til at tiltalte var av den oppfatning at drukning var en human avlivningsmetode. Videre viste Høyesterett til formålet med vedtakelsen av ny dyrevelferdslov i 2009 og til at «grov dyremishandling er handlinger der straffverdigheten tilsier at strengere straffer bør idømmes».¹²⁴ Av domspremissene fremgår det at «når Høyesterett nå skal vurdere hva som er riktig straff, må retten imidlertid kunne stille seg relativt fritt til nivået i dommene ...» og refererer til tidligere praksis. Til tross for dette ilegges det straff i nedre sjikt av strafferammen for grove overtredelser. Det kan således se ut til at Høyesterett ønsket å heve straffenivået, men bare i beskjeden grad.¹²⁵ I tillegg fremgår det av domspremissene at det burde «legges vekt på at en streng straff understreker at dyr skal behandles med respekt, jf. dyrevelferdsloven § 1». Det kan imidlertid se ut til at Høyesterett heller ikke har gitt dette moment særlig vekt i straffeutmålingen, med tanke på det beskjedne straffenivå. Til tross for den lave utmålte straff, viser avgjørelsen at det kan ligge an til at domstolen legger om kursen i retning av straffeskjerpelse for brudd på dyrevelferdsloven, sammenlignet med tidligere praksis. Likevel anses uansett ikke strafferammen i § 37 annet ledd første setning å bli utnyttet i tilstrekkelig grad, slik også prosjektrapporten fra Sør-Trøndelag Politidistrikt gir uttrykk for.¹²⁶

¹²¹ Saken omhandlet også overtredelse av dyrevelferdsloven § 37 første og annet ledd jf. § 14 første ledd bokstav a.

¹²² Avsnitt 38

¹²³ Avsnitt 36

¹²⁴ Avsnitt 19

¹²⁵ Avsnitt 29

¹²⁶ Prosjektrapport pilotprosjekt dyrekrim i Sør-Trøndelag Politidistrikt, Se vedlegg 3 s. 26

Høyesterett foretar i Lukas-saken også en sammenligning med straffnivå for kroppskrenkelser- og skader og utmålt straff for uaktsomt drap opp mot straffnivå ved overtredelse av dyrevelferdsloven. Retten la til grunn at om det foretas en sammenligning med straffnivået i andre typer saker «... så ser man at det skal nokså mye til før man kommer opp i en straff av fengsel i 10 måneder».¹²⁷ I saker om kroppskrenkelser og kroppsskader har mennesker mulighet til å tale sin sak og melde fra om voldsgjerninger, mens dyr er fullstendig avhengige av at mennesker beskytter dem. En slik sammenligning bør dermed etter mitt skjønn ikke finne sted i en sak på dyrevelferdsrettens område. For at straff for overtredelse på et rettsområde forbundet med liten oppdagelsesrisiko skal få en allmennpreventiv virkning, er streng sanksjonering nødvendig når det oppdages brudd, som fremhevet i avhandlingens punkt 2.3.

Kan det dermed, ut fra Høyesteretts vurderinger og straffnivå ilagt i Lukas- saken konstateres et tilfredsstillende vern for dyrs liv og helse? Som nevnt ble tiltalte i Lukas-saken ilagt fengselsstraff i nedre sjikt av den alminnelige strafferamme, til tross for at det var tale om *to* grove overtredelser hvor strafferammen er betydelig strengere. Som den første dyrevelferdssaken Høyesterett behandler etter lovens ikrafttredelse hadde Høyesterett mulighet til å sette et etterlengtet eksempel og følge opp signaler om å heve straffnivået.¹²⁸ Riktignok legger Høyesterett seg på et høyere nivå enn tidligere praksis, men straffnivået må fortsatt anses som beskjedent med tanke på strafferammen § 37 annet ledd angir. Som Høyesteretts første sak etter dyrevelferdslovens ikrafttredelse, vil saken legge føringer for straffnivået i fremtiden. Når Høyesterett således ilegger beskjeden straff, vil det kunne medføre at mindre alvorlige overtredelser gis mer beskjedne straffer.

Lukas-saken fikk stor medieoppmerksomhet. Dersom Høyesterett hadde utnyttet strafferammen i tilstrekkelig grad, i stedet for å ilegge straff i strafferammens nedre sjikt, kunne retten markert alvorligheten av kriminalitet mot dyr. På denne måten ville straffen ilagt i saken kunne fått en større allmennpreventiv virkning noe som også er lovgivers uttrykte ønske.¹²⁹

¹²⁷ Avsnitt 39

¹²⁸ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 4

¹²⁹ HR-2016-295-A (avsnitt 16)

Undersøkelsen av straffeutmålingspraksis ved overtredelse av dyrevelferdsloven § 12 viser at domstolene, til tross for lovgivers ønske om et skjerpet straffenivå, ikke tar steget og konstaterer et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

6 Strafferettslig vern ved overtredelse av de særskilte forbud i dyrevelferdsloven § 14

Dyrevelferdsloven § 14 angir særskilte forbud «... mot dyr». Med «dyr» menes alle dyr som omfattes av lovens virkeområde i § 2. Dyrevelferdsloven § 14 angir dermed ikke bare forbud mot handlinger mot eget dyr, men også dyr eid av andre.¹³⁰ Også handlinger mot eierløse dyr må anses å være omfattet, jf. § 2. Det vil i punkt 6.1 til 6.4 undersøkes hvilket vern kriminaliseringen av forbudshandlingene i § 14 bokstav a til d medfører. Det vil også gjennom straffeutmålingspraksis undersøkes i hvilken grad det i praksis gis et tilfredsstillende vern ved overtredelse av § 14.

6.1 Vold mot dyr

6.1.1 Vilkår for overtredelse

Dyrevelferdsloven § 14 første bokstav a angir forbud mot å utøve «vold» mot dyr. Begrepet «vold» forstås som en kraftanvendelse mot legeme. En naturlig språklig forståelse av begrepet «vold» tilsier at handlingen er betinget av fysiske belastninger og påkjenninger, men begrepet omfatter også påkjenninger av psykisk karakter. Uro, frykt, angst og stress er eksempler på påkjenninger av psykisk karakter og som også omfattes av voldsbegrepet.¹³¹ At man påfører skade eller smerte, plager, tvinger eller krenker en annen ved bruk av fysiske eller psykiske virkemidler omfattes også av voldsbegrepet.¹³² Selve kjernen i forbudet mot vold er at man «bevisst eller uaktsomt påfører dyr påkjenninger og belastninger eller utsetter det for sterke aversiver, som ikke er nødvendige av hensyn til dyret selv eller annet legitimt formål».¹³³ Påkjenning og belastninger i forbindelse med kastrering av dyr anses å ha et legitimt formål, og er ikke «vold» i lovens forstand. Derimot vil det å kaste en hund, som ikke adlyder, i bakken ikke anses å ha et legitimt formål, og er rettsstridig etter bestemmelsen.¹³⁴

¹³⁰ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s.169

¹³¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹³² Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s.169

¹³³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹³⁴ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 169

Medførte så innføringen av voldsbegrepet i dyrevelferdsloven § 14 et bedre strafferettslig vern enn tidligere? Mens dyrevernav 1974 §§ 8, 11, 13 og 14 oppstilte forbud mot mer konkrete handlinger, medførte innføringen av § 14 et mer generelt forbud enn de tidligere bestemmelsene. Dyrevelferdsloven § 14 bokstav a bidro dermed til at flere handlinger enn de eksplisitt angitt i dyrevernav 1974, ble straffbare. Innføring av en mer generell bestemmelse medførte i utgangspunktet et bedre vern for dyrs liv og helse enn tidligere, ved at flere handlinger nå vil kunne dekkes av ordlyden.

Hvorvidt dyrs liv og helse gis et tilfredsstillende strafferettslig vern ved «vold», vil vurderes ut fra en undersøkelse av straffeutmålingspraksis ved overtredelse av § 14 a.

6.1.2 Straffeutmålingspraksis

I Haugaland tingretts dom fra 14. januar 2001, ble straff utmålt til ubetinget fengsel i 60 dager for overtredelse av § 14 bokstav a.¹³⁵ Den straffbare handlingen knyttet seg til et forhold hvor tiltalte hadde tatt seg inn i en annen persons fjøs og knivstukket en ku i halsen. Tiltalte stakk kuen med ni stikk, slik at kuen blødde i hjel og døde.

Ved grovhetsvurderingen la retten vekt på at tiltalte hadde handlet med viten og vilje. Kuen var helt unødvendig påført store smerter og volden medførte død for kuen. Retten la til grunn at det var tale om grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd. I straffeutmålingen ble saksforholdet sammenlignet med tidligere rettspraksis fra dyrevernav 1974. I domspremissene gav retten uttrykk for at lovgivers ønske om et skjerpet straffenivå ved grove brudd på loven ble vektlagt. Til tross for dette ble tiltalte ilagt straff i nedre sjikt av strafferammen i § 37 annet ledd som presiserer at «grov overtredelse straffes med fengsel inntil 3 år».

Hvor godt strafferettslig vern ilegges dyr ved overtredelse av § 14 sammenlignet med andre overtredelser? Straffenivået i den nevnte avgjørelse kan sammenlignes med straffenivået i Borgarting lagmannsretts dom fra 20. januar 2017.¹³⁶ I denne saken ble straffen utmålt til ett års ubetinget fengsel for grovt tyveri av solbriller. Mens tiltalte i Haugaland tingretts dom påførte et levende dyr alvorlige lidelser som medførte død, var det i Borgarting lagmannsretts dom tale om borttagelse av fysiske gjenstander.

At straffenivået i tyverisaken var betydelig høyere enn straffenivået i saken fra Haugaland tingrett, trekker i retning av at det anses mer straffverdig å bortta fysiske gjenstander, enn å

¹³⁵ THAUG-2010-155241

¹³⁶ LB-2016-193480

utøve vold mot dyr som medfører død. Det strafferettslige vern for dyrs liv og helse må dermed anses beskjedent, sammenlignet med det vern som konstateres for fysiske gjenstander.

En annen dom av betydning for vurderingen av i hvilken grad dyrs liv og helse er strafferettslig vernet, er Oslo tingretts dom fra 31. januar 2013 som også gjaldt overtredelse av § 14 a.¹³⁷ Den straffbare handling knyttet seg til mishandling av en rottweiler over en periode på tre måneder og mishandling av en valp som døde etter 16 dager. På valpen ble det oppdaget omfattende skader som blant annet blødning i hjernen, 2. grads forbrenning, ribbensbrudd, sårskader i endetarmen, vann i lungene og andre skader.

Retten la til grunn at det var tale om alminnelig overtredelse, jf. § 37 første ledd. Avgjørelsen gjaldt også overtredelse av straffeloven § 162 første ledd som omhandler narkotikaforbrytelse, hvor retten la til grunn at straffen isolert for dette forhold ville vært fengsel i 30 dager.¹³⁸ Den isolerte straff for overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 bokstav a var dermed fengsel i 3 måneder. I straffeutmålingen ble det lagt vekt på at det var nødvendig med en streng reaksjon både for å vise tiltalte det «totalt forkastelige i hans handlinger, og for å vise allmennheten at det reageres strengt overfor vold mot dyr». Det kan derimot synes vanskelig å forstå at retten har lagt vekt på individual- og allmennpreventive hensyn, når det ilegges en beskjeden fengselsstraff for den type mishandling saken omhandlet. På den annen side, ble det ilagt strengere straff enn praksis fra dyrevernloven 1974, noe som gir uttrykk for en positiv utvikling av det strafferettslige vern.

Også Borgarting lagmannsretts dom fra 17. januar 2017 er av interesse for vurderingen av det strafferettslige vern ved overtredelse av § 14 bokstav a.¹³⁹ Tiltalte ble i saken ilagt 21 dager ubetinget fengsel som følge av bruk av strømhalsbånd og vold mot hund. Lagmannsretten fant at saksforholdet ble rammet av forbudet i § 14 bokstav a, jf. § 37 første ledd. Det ble i grovhetsvurderingen lagt vekt på at den smerte hunden ble påført var beskjeden og pågikk i en relativt begrenset tidsperiode med mindre omfang.

I straffeutmålingen ble det lagt vekt på at volden kun var utøvet mot ett dyr, at det var tale om en enkeltstående hendelse og at feil bruk av halsbåndet medførte at hunden fikk våteksem og sår, som til slutt forårsaket beslutningen om å avlive hunden. Mindretallet i saken ville ilegge

¹³⁷ TOSLO-2012-184419

¹³⁸ Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig straffelov

¹³⁹ LB-2016-154005

en kombinasjonsstraff av 24 dager betinget fengsel med en prøvetid i to år i tillegg til en bot på 15 000 kroner. At straffen ble satt til 21 dager ubetinget fengsel viser en høyere grad av straffverdighet enn mindretallets ønske om kombinasjonsstraff.

En annen avgjørelse av interesse er Kristiansand tingretts dom fra 27. februar 2017.¹⁴⁰ Saken gjaldt blant annet fire overtredelser av dyrevelferdsloven § 37 annet ledd jf. § 14 første ledd bokstav a.¹⁴¹ Dommen er av interesse da den er avsagt etter Lukas- saken, som er redegjort for i punkt 5.2.2, og Jøa-saken, som senere omtales i punkt 7.2.4, hvor Høyesterett tok til orde for å skjerpe straffenivået ved dyremishandling.

I avgjørelsen fra Kristiansand tingrett knyttet den første overtredelsen seg til at tiltalte hadde latt en ilder ta livet av en kanin for moro skyld, for deretter å ta livet av ilderen ved å knivstikke den. Tiltalte kvalte også et marsvin til døde ved å stramme en strips rundt marsvinets hals, og et annet marsvin ble skadet med knivstikk mot marsvinets ben og mage, før tiltalte knivstakk det til døde. Det andre forholdet gjaldt at tiltalte ved en eller flere anledninger hadde stiftet flere levende padder fast i plankebiter hvor han så kuttet i dem og helte salt i sårene og/eller brant dem med en blåselampe. Han samlet i tillegg flere padder i en bøtte, helte bensin på dem og satte fyr på bensinen slik at paddene ble brent levende. Det tredje forholdet gjaldt at tiltalte hadde festet en vaktel til en treplanke hvor tiltalte delvis flådde den mens den fortsatt var i live.¹⁴² Det fjerde forholdet gjaldt utøvelse av vold mot minst tre kaniner ved å binde dem med tau og feste dem til et bord, for deretter å stikke dem gjentatte ganger med kniv (inntil 50 ganger), slå dem og kaste dem rundt, slik at alle døde. To av kaninene ble også flådd levende.

Retten viste til at det var lite sammenlignbar rettspraksis å finne, men synes å ha lagt stor vekt på Høyesteretts vurderinger i straffeutmålingen i Lukas- og Jøa-saken. Retten gav i domspremissene uttrykk for at «sterke allmennpreventive hensyn gjør seg gjeldende ved dyremishandling. Det er viktig gjennom straffereaksjonen å vise at denne type handlinger er uakseptable, og at dyr har en egenverdi».¹⁴³ Det ble også lagt vekt på at tiltalte hadde stor glede av å påføre dyrene smerte, og hadde lært seg at han skulle stikke dyrene med kniv på en måte som medførte at de ikke døde så fort, slik at smerten skulle vare lengst mulig. Retten la

¹⁴⁰ Kristiansand tingretts dom, 27. februar 2017, 17-020635MED-KISA/22 (Vedlegg 1)

¹⁴¹ Tiltalen gjaldt også to overtredelser av dyrevelferdsloven § 37 annet ledd jf. § 14 første ledd bokstav a jf. straffeloven § 16. Disse vil det ikke bli nærmere redegjort for.

¹⁴² Vaktel er en fugl i fasanfamilien

¹⁴³ Kristiansand tingrett, 27. februar 2017, 17-020635MED-KISA/22 (Vedlegg 1 s. 19)

til grunn at den isolerte straff for overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 a, etter tilståelsesrabatt, medførte en straff på ubetinget fengsel i ca. 1 år og 2 måneder.¹⁴⁴

Felles for de tre førstnevnte avgjørelser er at straffnivået lå i strafferammens nedre sjikt etter § 37 annet ledd. Det lave straffnivå kan således gi uttrykk for at det utvises tilbakeholdenhet i straffeutmålingen, noe som taler for at det strafferettslige vern ved overtredelse av § 14 a er nokså beskjedent.

I dommen fra Kristiansand tingrett lå idømt straff også i nedre sjikt av strafferammen. Til tross for at straffnivå ilagt i saken heller ikke medførte lovens strengeste straff, må det legges til grunn at Lukas og Jøa-saken har medført at også underinstansene tar orde for å gi et skjerpet strafferettslig vern ved overtredelse av § 14 bokstav a. Straffenivået i saken fra Kristiansand tingrett representerer således en positiv utvikling av det strafferettslige vern ved at det utmåles forholdsvis streng straff sammenlignet med tidligere praksis ved overtredelse av § 14 bokstav a, som det er redegjort for i punktet her. Ved å anvende et høyere straffnivå enn tidligere praksis, vil straffen i større grad vil virke preventivt og dermed bidra til å oppnå lovens formål.

6.2 Hensette dyr i hjelpeløs tilstand

Etter § 14 bokstav b er det forbudt å «hensette dyr i hjelpeløs tilstand». Dyrevelferdsloven § 14 bokstav b er ment å fange opp de tilfeller hvor dyr overlates til seg på en slik måte at de ikke er i stand til å klare seg,¹⁴⁵ og må leses i sammenheng med lovens § 4 om å hjelpe dyr i hjelpeløs tilstand. Dyr som er avhengig av foring og annet stell av mennesker, vil eksempelvis være i hjelpeløs tilstand om de overlates til seg selv i naturen.

Å etterlate dyr i hjelpeløs tilstand ble tidligere innfortolket i dyrevernloven § 5 a om tilsyn og stell. Vedtakelsen av dyrevelferdsloven § 14 b konstaterer dermed ikke noe bedre strafferettslig vern enn tidligere dyrevernlov 1974. Ved vedtakelsen av dyrevernloven § 14 ble det imidlertid regulert uttrykkelig at det å «hensette dyr i hjelpeløs tilstand» er straffbart. Bestemmelsen bidrar til at allmenheten enklere kan sette seg inn i lovverket på dyrevelferdsrettens område som på sikt vil kunne føre til en større allmennpreventiv effekt.

¹⁴⁴ Tiltalte ble samlet ilagt straff på 2 års fengsel, hvorav 1 år skulle gjøres betinget, for de 41 forhold dommen omhandlet.

¹⁴⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav b har vært til domstolsbehandling svært få ganger siden dyrevelferdslovens ikrafttredelse. De ganger overtredelse av bestemmelsen imidlertid har vært behandlet, har saksforholdet også omhandlet overtredelser av straffelovens bestemmelser. Uten straffeutmålingspraksis som konkret angir den isolerte straff for overtredelse av § 14 bokstav b vil det strafferettslige vern ved overtredelse av § 14 b vanskelig kunne vurderes.

6.3 Seksuell omgang og seksuelle handlinger med dyr

6.3.1 Vilkår for overtredelse

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav c er ny ved dyrevelferdsloven og bestemmer at det er forbudt å «ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr». Straffelovens bestemmelser om seksualforbrytelser og tolkningen av disse vil kunne gi retningslinjer når det gjelder vurderingen av om en handling faller inn under forbudet.¹⁴⁶

Forbudet mot å «ha seksuell omgang med eller foreta seksuelle handlinger med dyr» fantes ikke i dyrevernsloven og har heller ikke vært straffebelagt i straffeloven av 1902 etter lovendring i 1972.¹⁴⁷ Innføringen av forbudet medførte dermed et bedre strafferettslig vern for dyrs liv og helse. Bestemmelsen tar sikte på å verne dyr mot menneskelig bruk for å oppnå egen seksuell tilfredsstillelse i en eller annen form, men det er ikke et vilkår at handlingen er seksuelt motivert.¹⁴⁸ Bestemmelsen gir også et vern for dyr mot bruk i pornografiske fremstillinger.¹⁴⁹

Det er ikke et vilkår at dyret påføres noen fysiske eller psykiske belastninger ved den seksuelle omgang eller handling.¹⁵⁰ En begrunnelse for at slike belastninger eller ettervirkninger ikke er av betydning for om det foreligger overtredelse, kan være at det er vanskelig å føre bevis for om dyret har blitt påført slike belastninger. Ved å innføre et absolutt forbud mot seksuelle handlinger og omgang med dyr, gis dyr i utgangspunktet et godt vern mot seksuelle overgrep. Hvorvidt det i straffeutmålingspraksis konstateres et tilfredsstillende strafferettslig vern ved seksuell omgang og handlinger med dyr, vil undersøkes i avhandlingens neste punkt.

¹⁴⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹⁴⁷ Lov 21. april 1972 nr. 18 om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov av 22. mai 1902 nr. 10

¹⁴⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

¹⁴⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103-104

¹⁵⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

6.3.2 Straffeutmålingspraksis

En overvekt av de avgjørelser som omhandler overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 b, omhandler i tillegg seksuallovbrudd etter straffelovens bestemmelser.

Borgarting lagmannsretts dom fra 27. april 2016,¹⁵¹ gjaldt overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 bokstav c.¹⁵² Tiltalte hadde befølt en hunds kjønnsorgan ved at han tok en eller flere fingre på kjønnsorganet til hunden. I straffeutmålingen uttalte lagmannsretten at overtredelse av § 14 c isolert sett ville ha medført bøtestraff, men anså overtredelsen i stedet som en skjerpende omstendighet, jf. straffeloven 1902 § 63.¹⁵³

Også i Gulating lagmannsretts dom fra 15. november 2012, som blant annet omhandlet overtredelse av § 14 bokstav c, la retten til grunn at «overtredelsen av dyrevernsloven [sic dyrevelferdsloven] ville isolert medført en straff av bot ...».¹⁵⁴ Overtredelsen ble også i denne avgjørelsen betraktet som en skjerpende omstendighet i straffeutmålingen. Overtredelsen knyttet seg til at tiltalte hadde holdt en hunds erigerte penis i sin hånd og/eller hadde tatt bilder av hendelsen med sin mobiltelefon.

Som følge av at overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 ble ansett som en skjerpende omstendighet i de to nevnte avgjørelsene, og at det dermed ikke isolert utmåles straff for disse overtredelser, medfører vanskeligheter i å vurdere det strafferettslige vern. Det fremgår imidlertid av begge avgjørelser at overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 c isolert ville medført bøtestraff, men uten at det sies noe om bøtestraffens størrelse. Generelt vil illeggelse av bøter for overtredelse av § 14 bokstav c medføre en merkbar reaksjon. På den annen side er bøtestraff lovens mildeste reaksjonsmetode. Ileggelse av bøter for overtredelse av § 14 bokstav c kan derfor synes å gi dyrs liv og helse et svakt strafferettslig vern.

Dersom bøtestraffen er av en viss størrelse og dermed proporsjonal med den straffbare handlingen, må imidlertid det strafferettslige vern antas å være av en viss styrke. Det må videre legges vekt på at dyr er svake i samfunnet og trenger beskyttelse fra mennesker. At dyr utnyttes for menneskers seksuelle behov, og dermed påføres belastninger som følge av

¹⁵¹ LB-2015-106198

¹⁵² Avgjørelsen omhandlet også overtredelse av straffeloven (1902) § 192 første ledd bokstav b jf. annet ledd bokstav a, jf. tredje ledd bokstav a og b, jf. § 206, jf. § 205, straffeloven § 195 første ledd. Jf. annet ledd bokstav a og b, jf. § 206, jf. § 205, straffeloven § 200 annet ledd, samt de forhold som er endelig avgjort ved Drammen tingretts dom 21. mai 2015

¹⁵³ Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven 1902)

¹⁵⁴ LG-2012-99997

seksuell omgang og handlinger, taler for at det bør ilegges strengere straff enn bøter. Også det at seksuelle overgrep er en alvorlig integritetskrenkelse og at det foreligger lav oppdagelsesrisiko taler i samme retning. Sammenhengen mellom overgrep mot dyr og mennesker/barn, som redegjort for i punkt 2.3, må også tale for at det ved overtredelse av § 14 bokstav c bør ilegges streng straff. Bøtestraff for seksuelle overgrep mot dyr vil kunne gi uttrykk for at seksuelle overgrep ikke anses som alvorlig, og vil kunne medføre lav individual-og allmennpreventiv effekt.

Formålsbetraktninger om at loven skal fremme god dyrevelferd og respekt for dyr, taler også for at bøtestraff harmonerer dårlig med den alvorlige overtredelsen seksuelle overgrep vil kunne innebære.

Det vil videre undersøkes og vurderes hvorvidt illeggelse av ubetinget fengsel bidrar til å gi et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse. I Gjøvik tingretts dom fra 7. januar 2016,¹⁵⁵ som endelig avgjorde spørsmålet om overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 c, kom retten til at «overtredelse av dyrevernsloven [sic dyrevelferdsloven] ville gitt en straff på opp mot 120 dager ubetinget fengsel».¹⁵⁶ Den straffbare handlingen knyttet seg til to hendelser. Tiltalte hadde ved en anledning hatt seksuell omgang ved penetrering av en hest, samtidig som bakbena på hesten var bundet fast. Den andre hendelsen gjaldt hvor tiltalte hadde hatt seksuell omgang ved penetrering av sau, samtidig som tiltalte holdt sauen tilbake med makt. Uten å gå nærmere inn på vurderingsmomentene i § 37 annet ledd, konkluderte retten med at det var tale om grov overtredelse. Også i denne saken lå straffnivået i nedre sjikt av strafferammen § 37 annet ledd angir, til tross for at det var tale om grov overtredelse hvor strafferammen er «fengsel inntil 3 år».

Forelå det omstendigheter i saken som kan forklare det lave straffnivået? Det angis i domspremissene ingen formildende momenter ved den isolerte straffeutmålingen for overtredelse av dyrevelferdsloven § 14 bokstav c. Dette medfører at det er vanskelig å se rettens begrunnelse for det lave straffnivået ilagt i saken. Det kan ut fra straffnivået se ut til at retten ikke mente at seksuelle overgrep mot dyr er straffverdig nok til å idømme strengere straff. Et beskjedent straffnivå i nedre sjikt av strafferammen for overtredelse av § 14

¹⁵⁵ TGJOV-2015-112150

¹⁵⁶ Saken gjaldt også overtredelse av straffeloven (1902) § 192 annet ledd bokstav a jf., første ledd bokstav b, § 192 annet ledd bokstav a jf. første ledd bokstav a. § 192 første ledd bokstav a, § 195 første ledd annet straffalternativ, § 197, § 195 første ledd første straffalternativ, § 200 annet ledd første punktum og § 200 annet ledd første punktum jf. § 49 og § 204 a første ledd bokstav a

bokstav c, taler dermed for at det strafferettslige vern for dyrs liv og helse, ved overtredelse av § 14 bokstav c, ikke står særlig sterkt.

6.4 Bruk av levende dyr som fôr eller agn

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav d angir et forbud mot å «bruke levende dyr som fôr eller agn». Bestemmelsen innebærer at dyr ikke skal mates med andre levende dyr, for eksempel at slanger mates med levende mus eller rotter.¹⁵⁷ Bestemmelsen er en videreføring av dyrevernloven § 8 nr. 3 og gir ved innføring av § 14 bokstav d ikke et bedre vern enn tidligere. Etter søk på lovdata finnes det ingen tilgjengelige avgjørelser som omhandler overtredelse av § 14 d. Uten straffeutmålingspraksis medfører det vanskeligheter vurdere det strafferettslige vern i praksis ved overtredelse av § 14 bokstav d.

7 Strafferettslig vern ved overtredelse av dyrevelferdsloven § 24 om tilsyn og stell

7.1 Vilkår for overtredelse

Dyrevelferdsloven § 24 første ledd bestemmer at «[d]yreholder skal sikre at dyr får godt tilsyn og stell ...».¹⁵⁸ Bestemmelsen er ment å ivareta god dyrehelse, som harmonerer med formålsbestemmelsen om å fremme god dyrevelferd, jf. § 1, og er i hovedsak en videreføring av dyrevernloven 1974 § 5 a.¹⁵⁹ Dyrevelferdsloven § 24 er imidlertid mer generelt utformet og inneholder noen nye elementer sammenlignet med tidligere lovs § 5 a. Den generelle utformingen i § 24 vil medføre at kravet til tilsyn og stell nå vil omfatte mer enn det som konkret var angitt i dyrevernloven § 5 a, og § 24 gir i utgangspunktet et bedre strafferettslig vern ved overtredelse enn tidligere.

En naturlig språklig forståelse av «dyreholder» tilsier at det er den som eier dyret eller den som har ansvar for dyret som skal sikre godt tilsyn og stell. Dyreholdet kan være både av permanent eller av midlertidig karakter.¹⁶⁰ Et eksempel på dyrehold av midlertidig karakter er dersom dyreeier blir syk og overlater ansvaret til en annen person. Personen som overtar

¹⁵⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 104

¹⁵⁸ Kongen kan gi nærmere forskrifter om krav til omfang av tilsyn og stell og om beskyttelse og behandling av dyr, jf. § 24 annet ledd.

¹⁵⁹ Høringsutkast til ny dyrevelferdslov, 16. november 2007, s. 40

¹⁶⁰ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 267

ansvaret for dyrene er da å anse som «dyreholder». En dyrepasser vil dermed også omfattes av begrepet «dyreholder».

En naturlig språklig forståelse av «tilsyn og stell» tilsier at dyret blir tatt vare på og får den behandling det trenger ut fra sine behov. At dyreholder skal sikre at dyr blir tatt vare på og får den behandling det trenger ut fra sine behov utdypes nærmere i bestemmelsens bokstav a til d. Hvilket krav til tilsyn og stell de ulike dyrearter har, reguleres ytterligere i lovens tilhørende forskrifter.

Bestemmelsens bokstav a første setning bestemmer at dyreholder skal sikre at «fôr, beite og vann er av god kvalitet, dekker dyrets behov for næring og væske og fremmer god helse og velferd». Etter forarbeidene stilles det krav til at fôret er i samsvar med bestemmelser gitt i medhold av matloven.¹⁶¹ I forarbeidene presiseres det også at bestemmelsen stiller krav til at antall og størrelse på måltider er i samsvar med dyrets behov, og at vannet gis i tilstrekkelig mengde og til enhver tid er tilgjengelig eller gis regelmessig.¹⁶² Det stilles videre krav om at fôring og vanning er tilpasset dyrets art, alder, utviklingstrinn, produksjon, bruk, og tilstand.¹⁶³ For beitedyr medfører bestemmelsen at beitet som dyrene oppholder seg på skal gi fôrgrunnlag av god kvalitet og nok mat i forhold til antall dyr. I noen tilfeller vil det for beitedyr være nødvendig med tilleggsfôr, dersom beite ikke gir et godt nok fôrgrunnlag.¹⁶⁴

Etter bokstav a annen setning fremgår det at dyr ikke skal tvangsfôres eller tvangsvannes, med mindre det skjer av dyrehelsemessig grunn. Med «dyrehelsemessig grunn» anses situasjoner hvor det vil være nødvendig ut fra dyrets tilstand. Det stilles imidlertid krav om at tvangen ikke skal foreligge i større utstrekning enn nødvendig.¹⁶⁵

I tillegg til plikten til å sikre dyrene tilsyn og stell, pålegges dyreholder å sørge for at dyr skal beskyttes «... mot skade, sykdom, parasitter og andre farer», jf. § 24 bokstav b første setning. Bestemmelsen innebærer at dyreholder har en aktiv handlingsplikt for å sørge for at dyr skal ha det godt og skal beskyttes mot ulike former for lidelse.¹⁶⁶ Kravet om beskyttelse gjelder

¹⁶¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁶² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁶³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 109-110

¹⁶⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁶⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁶⁶ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 282

bare for påregnelige og oppdagede farer. Kravet er dermed ikke absolutt, slik at det ikke er krav om beskyttelse for enhver fare dyret som kan tenkes å oppstå.¹⁶⁷

Videre fastslår bokstav b annen setning at «syke og skadde dyr skal gis forsvarlig behandling og avlives om nødvendig». Kravet til forsvarlig behandling omfatter oppfølging som følge av skade eller sykdom og kan blant annet omfatte rens av sår, vaksinasjoner, veterinærbesøk og lignende. Hvorvidt avlivning er nødvendig, sikres best gjennom møte med veterinær, som er den som har best forutsetninger for å vurdere dyrets fysiske og psykiske tilstand.¹⁶⁸

Bestemmelsens krav om tilsyn og stell omfatter også en plikt for dyreholder til å sikre at «spredning av smitte begrenses», jf. § 24 bokstav c. En naturlig språklig forståelse av «begrense» tilsier at dyreholder har en aktivitetsplikt for å minimalisere en eventuell smitteoverføring til dyr. Plikten for å begrense smitte gjelder både egne dyr, til eller fra dyr i andre dyrehold eller til eller fra viltlevende dyr.¹⁶⁹ Hvilke tiltak som skal iverksettes for å overholde plikten om å begrense smitte etter § 24 c reguleres av matloven § 19.¹⁷⁰

Videre skal dyreholder sikre at «dyr, der det er relevant, blir tilstrekkelig tamme til å kunne håndteres og stelles på dyrevelferdsmessig måte», jf. § 24 bokstav d.

Som nevnt vil dyrevelferdsloven § 24 generelle angivelse av kravet til «tilsyn og stell» i bestemmelsen bokstav a til d i utgangspunktet tenkes å kunne medføre et bedre strafferettslig vern enn tidligere. Hvorvidt det ved overtredelse av § 24 i praksis gis et tilfredsstillende strafferettslig vern, vil vurderes ut fra en undersøkelse av straffeutmålingspraksis i avhandlingens neste punkt.

7.2 Straffeutmålingspraksis

For vurderingen av det strafferettslige vern for dyrs liv og helse vil det i hovedsak foretas en undersøkelse av rettspraksis som isolert gjelder overtredelse av dyrevelferdsloven § 24. Rettspraksis som også gjelder overtredelser av andre lover kan medføre vanskeligheter i kartleggingen av den isolerte straff for overtredelse av dyrevelferdsloven.

¹⁶⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 110

¹⁶⁸ Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 291

¹⁶⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 111

¹⁷⁰ Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (Matloven)

En undersøkelse av rettspraksis ved overtredelse av § 24 viser at det hører sjeldenhetene til å illegge bøtestraff som eneste straff, da det enten ilegges fengsel eller kombinasjon av fengsel og bøter. Tilbakeholdenhet i rettspraksis ved illeggelse av bøtestraff som eneste straff for overtredelse av § 24, jf. § 37, gir uttrykk for at dyrehold i strid med § 24 anses som en alvorlig overtredelse og bidrar til å styrke det strafferettslige vern av dyrs liv og helse.

I neste punkt vil det gjennom en undersøkelse av straffeutmålingspraksis vurderes hvorvidt det konstateres et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse ved illeggelse av ubetinget fengsel ved overtredelse av § 24.

7.2.1 Ubetinget fengsel ved overtredelse av § 24

I Inntrøndelag tingretts dom fra 9. januar 2015 ble tiltalte idømt straff på 100 dager ubetinget fengsel for overtredelse av dyrevelferdsloven § 24.¹⁷¹ Tiltalte ble i tillegg fradømt retten til å holde produksjonsdyr i 5 år, jf. dyrevelferdsloven § 33. Den straffbare handlingen knyttet seg til at tiltalte unnlot å gi 23 okser tilstrekkelig med fôr. Tiltalte unnlot også å beskytte de mot skader og gi forsvarlig behandling og nødvendig avlivning. Tre oksekadaver ble funnet i fjøset, et dyr haltet, flere hadde alvorlig inngrodde halsreimer med betennelse og råttent vev i halsregionen. Alle dyrene var i tillegg preget av underernæring. Av de 23 oksene døde 5, 1 ble avlivet ved inspeksjon og de øvrige 17 ble sendt til slakteri hvor de ble kassert som følge av avmagring og andre defekter.

Ved grovhetsvurderingen ble det lagt vekt på at vanskjøtselen hadde pågått over lengre tid og at siktede hadde vært fullstendig klar over den overlast dyrene led. Retten la til grunn at det i saken var tale om grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd. De samme momenter ble også vektlagt i straffeutmålingen. Domspremissene gir ikke uttrykk for at det forelå formildende omstendigheter i saken som skulle tilsi et straffenivå i nedre sjikt av strafferammen.

Også i Øst-Finnmark tingretts dom fra 4. juni 2015 ble det ilagt straff for grov overtredelse av dyrevelferdsloven § 24 jf. § 37 annet ledd.¹⁷² To finske statsborgere (A og B) hadde unnlatt å gi fire hester tilstrekkelig næring over en lengre periode. Unnlatelsen medførte død for to hester og kraftig underernæring for de to andre hestene. Straffen ble satt til 90 dagers ubetinget fengsel for A og 75 dagers betinget fengsel for B.¹⁷³ Ved grovhetsvurderingen la

¹⁷¹ TINTR-2014-197625

¹⁷² TOSFI-2015-2955

¹⁷³ Momentene i straffeutmålingen for B vil ikke behandles videre, jf. overskriften «ubetinget fengsel ved overtredelse av § 24».

retten vekt på at tiltalte hadde vært klar over at hestene manglet fôr, og at de ble så avmagret at de kunne dø. Også den lange perioden matmangelen pågikk og de alvorlige konsekvenser unnlatelsen medførte, ble vektlagt. Retten konkluderte med at det var tale om grov overtredelse, jf. § 37 annet ledd.

I straffeutmålingen for A gav retten uttrykk for at A var hovedansvarlig for hesteholdet og at dette måtte avspeiles i straffeutmålingen. A eide hestene og var ansvarlig for å skaffe til veie tilstrekkelig fôr. Det ble også vektlagt at A var den hestekyndige av de to tiltalte.

Domspremissene angir ingen formildende omstendigheter i straffeutmålingen for A.

I begge de omtalte avgjørelser ilegges straff i nedre sjikt av strafferammen til tross for at § 37 annet ledd angir straff til «... fengsel inntil 3 år». Den type unnlatelser som det i disse sakene var tale om er forbundet med lav oppdagelsesrisiko og vil ofte skje ubemerket. Fra et preventivt synspunkt bør slike unnlatelser dermed medføre streng straff, som vist i avhandlingens punkt 2.3.¹⁷⁴ Også de store lidelser, smerter, frykt og stress som disse typer unnlatelser kan medføre for dyrene må tale for at en streng reaksjon bør ilegges ved overtredelse av § 24. Det lave straffenivå i de omtalte avgjørelser kan dermed ikke anses å være proporsjonal med de alvorlige konsekvenser unnlatelsene medførte for dyrene.

Også Gjøvik tingretts dom fra 3. november 2014 omhandlet grov overtredelse av § 24 jf. § 37 annet ledd.¹⁷⁵ Overtredelsen knyttet seg til at tiltalte hadde unnlatt å gi en besetning på 230-260 dyr tilstrekkelig tilsyn og næring over en lengre periode. Tiltalte unnlot å sørge for behandling og oppfølging av syke dyr, samt å fjerne døde dyr fra fjøset. Flere av dyrene døde som følge av underernæring og alle dyrene var underernærte. Ved grovhetsvurderingen la retten vekt på at misligholdet hadde pågått over lengre tid, det store antallet dyr og tiltaltes skyld (forsett).

I straffeutmålingen vises det særlig til det store antallet dyr og at tiltalte var kjent med forholdene, men likevel unnlot å agere. I formildende retning ble det vektlagt at tiltalte hadde samarbeidet med mattilsynet og forklart seg åpenhjertig og erkjent straffeskyld for retten. Domspremissene gir uttrykk for at det i straffeutmålingen også ble lagt vekt på lovgivers klare signal om skjerpet straff for grove overtredelser av dyrevelferdsloven. Til tross for dette ble

¹⁷⁴ Se i samme retning Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 423

¹⁷⁵ TGJOV-2014-130811

tiltalte i den konkrete straffeutmålingen idømt straff av 60 dager ubetinget fengsel. Det kan dermed se ut til at lovgivers signal om skjerpet straff ikke ble nevneverdig vektlagt.

I Gjøvik tingretts dom fra 28. desember 2012 ble en bonde dømt til 75 dager ubetinget fengsel for grov overtredelse av dyrevelferdsloven § 24, jf. § 37 annet ledd.¹⁷⁶ Bonden hadde over en periode på ca. 5 måneder unnlatt å gi sin besetning på 19 dyr tilstrekkelig tilsyn og ernæring. 11 av dyrene ble funnet døde, og de resterende 8 ble sendt til slakting da dyretragedien ble oppdaget. Ved grovhetsvurderingen la retten særlig vekt på det langvarige «mislighold av pliktene under dyrevelferdsloven, de omfattende lidelser dyrene er utsatt for, og det relativt høye antall dyr som ble utsatt for vanrøkten». I straffeutmålingen la retten vekt på at tiltalte hadde alle muligheter til å avverge lidelsene og at han låste dørene til fjøset slik at ingen skulle komme inn å se «... tragedien som utspant seg ...». Til tross for at tiltalte ikke bidro til at dyretragedien ble oppdaget, ble det ansett straffeformildende at tiltalte kom med en tilståelse. For øvrig finnes det i domspremissene ikke noe annet som begrunner det lave straffenivå tiltalte ble idømt.

Også i de to sistnevnte avgjørelser, som i de to første, ilegges det straff i nedre sjikt av strafferammen til tross for at strafferammen for grov overtredelse er «fengsel inntil 3 år», jf. § 37 annet ledd.

I Tønsberg tingretts dom fra 18. mars 2014 ble tiltalte derimot idømt ubetinget fengsel i ett år for grov overtredelse av § 24 første ledd bokstav a og b, jf. § 37 annet ledd.¹⁷⁷ Tiltalte hadde over en periode på omkring fem måneder unnlatt å gi sin besetning på mer enn 450 griser tilstrekkelig fôr og vann. Han unnlot også å beskytte grisene mot skade samt å gi skadde og avmagrede dyr forsvarlig behandling og unnlot å foreta nødvendig avlivning. Som følge av vanskjøtselen døde over 400 griser. De øvrige grisene var blodige i ansiktet etter å ha spist på andre griser. Alle de gjenlevende grisene var så sterkt medtatt at de måtte avlives. Retten la til grunn at det var tale om grov overtredelse som følge av at vanskjøtselen vedvarte over lang tid med svært mange dyr som hadde blitt utsatt for lidelser.

I straffeutmålingen la retten vekt på at «det i de senere år har blitt mer fokus på dyrevelferd, og at den alminnelige oppfatning som følge av dette antagelig er at alvorlige brudd på dyrevelferdsloven må straffes betraktelig strengere enn det som hittil har vært tilfellet». Det

¹⁷⁶ TGJOV-2012-15999

¹⁷⁷ TTONS-2013-192744

ble også lagt vekt på at tiltalte hadde vært kjent med dyreholdet uten å foreta seg noe og at det var enkle tiltak som skulle til for å avhjelpe situasjonen.

Umålt straff i dommen fra Tønsberg tingrett var betydelig høyere enn i de tidligere omtalte avgjørelser under dette punktet. Til tross for dette ligger også straffnivået i denne saken i strafferammens nedre sjikt. Domspremissene angir ikke at det i saken forelå noen straffeformildende omstendigheter. Det er dermed vanskelig å forstå hvorfor retten ikke fant at vanskjøtselen i saken var alvorlig nok til å idømme strengere straff når strafferammen gir rom for det. Lite sammenlignbar rettspraksis og tendensen i tilbakeholdenhet i straffeutmålingen kan trolig begrunne hvorfor retten ikke idømte strengere straff.

Til tross for at straffnivået i saken fra Tønsberg tingrett vil være bedre egnet til å gi et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse, må undersøkelsen av straffeutmålingspraksis tas til inntekt for at det gis et beskjedent strafferettslig vern for dyrs liv og helse ved overtredelse av dyrevelferdsloven § 24. I avhandlingens neste punkt undersøkes det om noen dyr gis et bedre strafferettslig vern enn andre ved overtredelse av § 24.

7.2.2 Gis noen dyr et bedre vern enn andre ved overtredelse av § 24?

For vurderingen av om noen dyr ilegges et bedre strafferettslig vern enn andre ved overtredelse av § 24, vil en sammenligning av rettspraksis foretas. Det gis først en oversikt over straffnivå ilagt i de utvalgte avgjørelsene, antall dyr, type dyr og hvilke konsekvenser overtredelsene fikk.

Referanse	§ 37	Antall dyr	Type dyr	Konsekvenser	Straff
Gulating lagmannsretts dom fra 21. april 2015¹⁷⁸	Annet ledd	44	Sau og lam	5 døde sauer, 1 lam avlivet	90 dager ubetinget fengsel
Lofoten tingretts dom	Annet ledd	150	Gris	136 døde, 14 avlivet	100 dager ubetinget fengsel

¹⁷⁸ LG-2014-180426-2

fra 21. august 2012¹⁷⁹					
Øst-Finnmark tingretts dom fra 4. juni 2015¹⁸⁰	Annet ledd	4	Hest	2 døde	90 dager ubetinget fengsel
Aust-Agder tingretts dom fra 22. juni 2015¹⁸¹	Annet ledd	1	Hund	1 hund avlivet	45 dager ubetinget fengsel
Eidsivating lagmannsretts dom fra 16. februar 2015¹⁸²	Annet ledd	230-260	Storfe, sau og hunder	Flere sauer døde, og de øvrige var underernærte	60 dager ubetinget fengsel

Straffenivået i alle de nevnte avgjørelser viser at det ilegges beskjedne straff til tross for at strafferammen i § 37 annet ledd angir straff til «fengsel inntil 3 år». Ved vurderingen av hvorvidt noen dyr gis et bedre strafferettslig vern ved overtredelse av § 24 vil det tas utgangspunkt i straffenivået i avgjørelsene i tabellen overfor. Unnlatelsen i Gulating lagmannsretts dom fra 21. april 2015 medførte død for fem sauer og 1 lam, mens det i Lofoten tingretts dom fra 21. august 2012 medførte død for 150 griser. En ubetinget fengselsstraff på 10 dager mer i Lofoten tingretts dom kan dermed tale for at sauer gis et betydelig bedre strafferettslig vern enn griser. Også at unnlatelsen i Lofoten tingretts dom medførte død for ca. 30 ganger så mange dyr og fikk konsekvenser for ca. 3 ganger så mange dyr, sammenlignet med saksforholdet i Gulating lagmannsretts dom, må tale i samme retning.

¹⁷⁹ TLFOT-2012-99268

¹⁸⁰ TOSFI-2015-2955

¹⁸¹ TAUAG-2015-55161

¹⁸² LE-2014-197443

Det kan også, etter en gjennomgang av straffnivået i Øst-Finnmark tingretts dom fra 4. juni 2015 sammenlignet med de to nevnte avgjørelser tale for at noen dyr gis et bedre strafferettslig vern enn andre. I saken fikk unnlatelsen konsekvenser for fire hester, hvorav to døde. Straffen ble utmålt til lik straff som i Gulating lagmannsretts dom fra 21. april 2015 som fikk konsekvenser for 44 dyr. Også straffnivå i Lofoten tingretts dom, på 10 dager mer enn i Øst-Finnmark tingretts dom, må tale for at hester ilegges et betydelig bedre strafferettslig vern enn sauer.

Undersøkelsen av gjennomgått praksis gir holdepunkter for å konkludere med at noen dyr gis et bedre strafferettslig vern enn andre. Særlig kan det se ut til at typiske «kjæledyr» ilegges et betydelig bedre strafferettslig vern enn de «typiske gårdsdyr» eksempelvis griser og sauer. Begrunnelsen kan tenkes å være at mennesker ofte knytter seg og får et følelsesmessig bånd til de typiske kjæledyr, mens man har en større følelsesmessig avstand fra de typiske gårdsdyr.

Tingrettens uttalelse i Aust-Agder tingretts dom fra 22. juni 2015 gir uttrykk for at det foreligger et slikt strafferettslig skille, til tross for at avgjørelsen gjelder overtredelse av § 12 om avlivning. I Aust-Agder tingretts dom sammenlignes saksforholdet med Eidsivating lagmannsretts dom. I Aust-Agder tingretts dom fikk unnlatelsen konsekvenser for én hund, mens Eidsivating lagmannsrett for mellom 230-260 dyr. Retten uttaler likevel i Aust-Agder tingretts dom at saksforholdet i lagmannsrettens avgjørelse «neppe kan anses særlig mer alvorlig enn forholdet i vår sak», og gir dermed holdepunkter for at typiske kjæledyr gis et bedre strafferettslig vern enn gårdsdyr.

Derimot presiseres det i Høyesteretts dom fra 9. november 2016, som er avsagt etter de nevnte avgjørelser, at det ikke «... er grunnlag for å hevde at storfe i en besetning hvor det drives industriell kjøttproduksjon har mindre strafferettslig vern enn kjæledyr».¹⁸³ Rettens uttalelse kan tas til inntekt for at type dyr ikke skal være et argument for midlere straff. Heller ikke loven eller lovens forarbeider angir retningslinjer for et strafferettslig skille for ulike typer dyr. Undersøkelsen av underrettspraksis gir likevel holdepunkter for at det foreligger et skille i det strafferettslige vern for ulike dyrearter. Til tross for dette må Høyesteretts dom inntatt i HR-2016-2285-A tas til inntekt for at det for fremtiden ikke skal legges til grunn et slikt skille.

¹⁸³ HR-2016-2285-A (avsnitt 34)

7.2.3 Ileggelse av bøter og betinget fengsel ved overtredelse av § 24

I et flertall avgjørelser som omhandlet overtredelse av § 24 ble det idømt kombinasjonsstraff i form av bøter og betinget fengsel. Spørsmålet er dermed om slike reaksjonsmetoder er egnet til å gi et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse?

Betinget fengsel anses som en mild reaksjon.¹⁸⁴ Betinget fengsel vil alene ikke ha noen faktiske virkninger for den domfelte, med mindre domfelte begår en straffbar handling i prøvetiden, jf. straffeloven § 34. Straffens individualpreventive virkning ved illeggelse av betinget fengselsstraff må dermed anses beskjeden.

Dyrevelferdsretten er som tidligere omtalt et rettsområde forbundet med lav oppdagelsesrisiko noe som tilsier at det er nødvendig å reagere og ilegge en følbar reaksjon når overtredelse oppdages. Det vil også medføre vanskeligheter å vite om domfelte på ny har overtrådt dyrevelferdslovens bestemmelser i prøvetiden, som følge av overtredelser av dyrevelferdsloven ofte begås i det skjulte. Ut fra individual- og allmennpreventive synspunkter vil bruk av betinget straff for overtredelse av § 24 dermed ikke anses egnet til å gi et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

Derimot kan bruk av bøter, kombinert med en betinget fengselsstraff, eller alene, i visse tilfeller gi et tilfredsstillende strafferettslig vern dersom boten er av en størrelse, som anses proporsjonal med den straffbare handling. En bot av en viss størrelse vil som tidligere nevnt, kunne medføre en følbar reaksjon. Hvorvidt en kombinasjonsstraff av betinget fengsel og bøter er egnet for å angi et tilfredsstillende strafferettslig vern, vil i stor grad bero på bøtestraffens størrelse.

Det vil tas utgangspunkt i fire avgjørelser hvor det ble ilagt kombinasjonsstraff.

I Sør-Gudbrandsdal tingretts dom fra 5. juni 2015 ble tiltalte idømt 21 dager betinget fengsel og bot på 6000 kr.¹⁸⁵ I Dalane tingretts dom fra 4. februar 2014 ble tiltalte idømt 18 dager betinget fengsel i tillegg til bot på 6000 kr.¹⁸⁶ Begge avgjørelsene gjaldt alminnelig overtredelse av § 24, jf. § 37 første ledd. Saksforholdet i begge de nevnte avgjørelser knyttet seg til at flere dyr ble utsatt for langvarig dyrehold som medførte lidelser for dyrene.

¹⁸⁴ Morten, Holmboe, Fengsel eller frihet, 1. utgave (2016) s. 37

¹⁸⁵ TSGUD-2015-50092

¹⁸⁶ TDALA-2014-43422

At bøtestraffen i de nevnte avgjørelser er så lav som 6000 kroner kan neppe anses å være av en størrelse som gir et tilfredsstillende strafferettslig vern, når den lave bøtestraffen gis i tillegg til en kort betinget fengselsstraff.

I Øst-Finnmark tingretts dom fra 22. april 2014 ble en av de to tiltalte ilagt 30 dager betinget fengsel i tillegg til en bøtestraff på 10 000 kroner, for grov overtredelse av § 24 jf. § 37 annet ledd.¹⁸⁷ Overtredelsen medførte død for 88 av 89 dyr. Videre ble tiltalte i Glåmdal tingretts dom fra 15. desember 2014 idømt 70 dager betinget fengsel i tillegg til en bot på 20 000 kroner for å grovt ha unnlatt å sikre godt tilsyn og stell for omkring 183 dyr.¹⁸⁸

Bøtestraffen i de to sistnevnte avgjørelser vil i større grad enn i de to førstnevnte avgjørelser, hvor bøtestraffen ble satt til 6000 kroner, medføre en følbar reaksjon. På den annen side fikk overtredelsene i de sistnevnte avgjørelser store konsekvenser for et stort antall dyr, noe som dermed må tale for at bøtestraffens størrelse ikke gjenspeiler handlingenes straffverdighet. En så lav bot for de alvorlige lidelser dyrene ble utsatt for står i kontrast med hensynet til proporsjonalitet.

Oppsummert kan straffen ilagt i de nevnte avgjørelser ikke anses å samsvare verken med hensynet til prevensjon eller proporsjonalitet, og står dermed i et spenningsforhold med de hensyn som begrunner straffen. Undersøkelsen av straffeutmålingspraksis ved overtredelse av § 24, må således tas til inntekt for at dyrs liv og helse gis et svakt strafferettslig vern hvor det ilegges kombinasjonsstraff i form av bot og betinget fengsel.

7.2.4 Jøa-saken og utviklingen av straffeutmålingspraksis

Jøa-saken fra 9. november 2016 inntatt i Høyesteretts dom HR-2016-2285-A gjaldt grov overtredelse av dyrevelferdsloven § 24, jf. § 37. Overtredelsen knyttet seg til at tiltalte sluttet å gå i fjøset som følge av en psykisk knekk, noe som medførte at en besetning på 92 storfe sultet i hjel. Dyrene hadde i en periode på inntil to måneder vært uten mat og vann, og tiltalte som var vel vitende om dette gjorde ingenting for å forhindre de lidelser som dyrene ble utsatt for. Tiltalte tillot heller ikke ektefellen å gå inn i fjøset og svarte bekreftende på spørsmål om han hadde vært i fjøset.

¹⁸⁷ Øst-Finnmark tingretts dom, 22.april 2014, 13-177244MED-OSFI, Vedlegg 2

¹⁸⁸ TGLØM-2014-113584

I straffeutmålingen ble tiltalte i tingretten idømt 120 dager ubetinget fengsel.¹⁸⁹ I lagmannsretten ble straffenivået hevet og tiltalte ble ilagt ubetinget fengselsstraff på ett år og to måneder.¹⁹⁰ Saken ble anket til Høyesterett.¹⁹¹ I Høyesterett ble straffenivået ytterligere hevet og straffen ble fastsatt til ubetinget fengsel i ett år og åtte måneder. Høyesterett viste til aktors påstand om en straff av fengsel i 10 måneder i Lukas-saken og at en slik straff ikke ville «stå i et rimelig forhold til et realistisk straffenivå for de store dyretragedier».¹⁹² Høyesterett uttalte deretter i Jøa-saken at «i vår sak er det nettopp en slik tragedie vi står overfor» og at straffen her måtte bli betydelig strengere enn i Lukas-saken.¹⁹³ Høyesterett la også vekt på at straffenivået dessuten kunne «bidra til å høyne dyrs status og vil gjennom dette kunne ha en holdningsskapende effekt».¹⁹⁴

Høyesteretts straffenivå i Jøa-saken representerte utvilsomt et gjennombrudd og en utvikling av dyrs strafferettslige vern ved overtredelse av § 24, ved at det ble idømt strengere fengselsstraff enn noen gang tidligere. Få saker vedrørende dyremishandling behandles i domstolene, og dermed enda færre i Høyesterett. Høyesteretts skjøpelse av straffen ilagt av lagmannsretten, og illeggelse av forholdsvis streng straff sammenlignet med tidligere praksis, kan medføre at fremtidige overtredelser av dyrevelferdsloven straffes strengere. Høyesterett stod i saken frem som et eksempel og signaliserte at kriminalitet mot dyr skal tas alvorlig. I alle fall mer alvorlig enn tidligere. Straffenivået i Jøa-saken kan bidra til å høyne dyrs status og vil kunne ha en holdningsskapende effekt både i samfunnet for øvrig og i domstolene ved utmåling av straff i fremtidige saker. Dette taler for at dyrs liv og helse gis et tilstrekkelig strafferettslig vern ved overtredelse av § 24.

Aust-Agder tingretts dom fra 17. november 2016, avsagt i etterkant av Jøa-saken, kan derimot tas til inntekt for at Jøa-saken ikke har konstatert et bedre strafferettslig vern ved overtredelse av § 24.¹⁹⁵ Til tross for en skjøpelse av straffenivået i Jøa-saken ble tiltalte i Aust –Agder tingretts dom dømt til ubetinget fengsel i 120 dager for fem grove overtredelser av dyrevelferdsloven, hvor tre av de grove overtredelsene gjaldt § 24. Unnlatelsene i saken fra Aust-Agder tingrett fikk som konsekvens at 17 katter måtte avlives, og må således anses som mindre alvorlig enn unnlatelsene i Jøa- saken. Til tross for at saksforholdet i saken fra Aust-

¹⁸⁹ TNAMD-2015-163027

¹⁹⁰ LF-2016-24555

¹⁹¹ HR-2016-2285-A

¹⁹² Avsnitt 32

¹⁹³ Avsnitt 32

¹⁹⁴ Avsnitt 35

¹⁹⁵ Aust-Agder tingretts dom, 17. november 2016, 16-137286MED-AUAG, Vedlegg 5

Agder tingrett anses mindre alvorlig, må utmålt straff i strafferammens nedre sjikt tale for at det ved overtredelse av § 24 gis et beskjedent strafferettslig vern.

8 Medvirkning til overtredelse av dyrevelferdsloven

Av dyrevernavloven 1974 § 31 første ledd annet punktum fremgikk det et medvirkningstillegg som lød; «[p]å samme måte straffes medvirkning». Tillegget ble fjernet ved lov 19. januar 2001 nr. 6 med den begrunnelse at det ble ansett som overflødig ved siden av medvirkningsbestemmelsen i straffeloven 2005 § 15.¹⁹⁶ Straffeloven 2005 trådte imidlertid i kraft 1. oktober 2015, og ved fjerning av medvirkertillegget i dyrevernavloven i 2001 fremgikk det ingen steder at medvirkning til overtredelse av dyrevernavloven var straffbart. Da dyrevernavloven § 31 etter 2001 ikke lengre inneholdt et medvirkertillegg, kunne medvirkning til overtredelse av dyrevelferdsloven ikke medføre straffeansvar. Et illustrerende eksempel fra rettspraksis er Høyesteretts dom fra 29. mars 2007.¹⁹⁷ Høyesterett la til grunn at det ikke kunne dømmes for medvirkning til overtredelse da det ikke fantes hjemmel for dette hverken i straffeloven 1902 eller daværende dyrevernavlov. Kort tid etter ble medvirkertillegget innført i lovens bestemmelse igjen, slik at medvirkning til overtredelse igjen ble straffbart.

Av någjeldende dyrevelferdslov § 37 er medvirkertillegget fjernet som følge av ikrafttredelsen av straffelov 2005 i oktober 2015.¹⁹⁸ Straffelovens første del, de alminnelige bestemmelser, får anvendelse ved brudd på dyrevelferdslovgivningens straffesanksjonerte bestemmelser, jf. straffeloven § 1. Straffeloven § 15 gir en generell hjemmel for å straffe medvirkning som også gjelder innen særlovgivningen. Dyrers liv og helse gis gjennom bestemmelsen et strafferettslig vern mot medvirkning til overtredelse av dyrevelferdslovens bestemmelser. Gis derimot dyrs liv og helse et tilfredsstillende strafferettslig vern ved at medvirkning til overtredelse av dyrevelferdsloven er straffbart?

I Oslo tingretts dom fra 31. januar 2013 knyttet den medvirkende handling seg til at en kvinne gjentatte ganger overlot to hunder til sønnen som mishandlet dem.¹⁹⁹ Den første hunden ble over en periode på tre måneder mishandlet av sønnen før denne ble tatt fra han. Senere kjøpte kvinnen en valp til sønnen, som døde etter 16 dager som følge av den mishandlingen sønnen

¹⁹⁶ Prop. 64 L (2014-2015) s. 179

¹⁹⁷ Rt. 2007 s. 496

¹⁹⁸ Lov 19. juni 2015 nr. 65 (straffelovens ikraftsetningslov), ikr. 1. oktober 2015.

¹⁹⁹ TOSLO-2012-184419

påførte den. Kvinnen ble dømt til medvirkning til alminnelig overtredelse av § 14 a og straffen ble satt til 21 dager betinget fengsel.

I straffeutmålingen ble det lagt vekt på at det ikke fantes «å være behov for ubetinget fengsel, da hun selv ikke er dømt for mishandling av hunder, og det anses heller ikke å være noen fare for at det vil skje i framtiden». Ileggelse av betinget fengselsstraff for medvirkning, hvor kvinnen selv ikke utførte mishandlingen, kan tale for at det gis et tilfredsstillende strafferettslig vern ved medvirkning til overtredelse.

Kvinnens medvirkning fikk alvorlige konsekvenser for de to hundene, og ileggelse av en betinget straff, som ikke innebærer noen umiddelbar reaksjon, må tale for at reaksjonsmetoden innebærer et svakt strafferettslig vern for dyrs liv og helse. Særlig det at kvinnens medvirkerhandling utgjorde en nødvendig betingelse for hovedhandlingen, må tale for at betinget fengselsstraff ikke gir et tilfredsstillende strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

Ileggelse av bot ble ikke vurdert i straffeutmålingen. Straff i form av bot, enten som eneste eller i kombinasjon med betinget fengsel, ville medført en umiddelbar merkbar reaksjon på medvirkningen. Derimot fant retten det «nødvendig å bestemme at hun ikke kan ha hund det nærmeste året ...» og kvinnen ble idømt rettighetstap jf. § 33 i tillegg til den betingede fengselsstraffen.

Til tross for at rettighetstap ikke anses som straff, som nevnt i punkt 1.4, vil ileggelse av rettighetstap medføre en umiddelbar reaksjon. Rettighetstapet vil kunne føles som et onde for den som ilegges det.²⁰⁰ Ileggelse av rettighetstap vil sammen med en betinget fengselsstraff kunne medføre at straffen får en større allmenn- og individualpreventiv virkning, enn ved ileggelse av betinget fengselsstraff alene.

9 Forsøk på overtredelse av dyrevelferdsloven

Ved dyrevelferdslovens ikrafttredelse ble forsøk på dyremishandling avkriminalisert, da lovgiver ikke fant det hensiktsmessig å straffe forsøk på overtredelse av loven.²⁰¹ Innføringen av dyrevelferdsloven, hvor forsøk på overtredelse ikke var straffbart, medførte dermed at der en person forsøkte å pine et dyr, men mislykkes, kunne ikke vedkommende straffes for det.

²⁰⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 116

²⁰¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 89

Imidlertid kan det gjennom undersøkelsen av rettspraksis på dyrevelferdsrettens område se ut til at forsøk på overtredelse tidligere falt inn under forbudet mot vold i dyrevelferdsloven § 14 bokstav a, da forsøk på overtredelse av dyrevelferdsloven ofte innebar at dyret ble utsatt for vold.²⁰² Det må dermed legges til grunn at det forelå et strafferettslig vern av en viss grad også ved forsøk på overtredelse, ved at forsøkshandlingen ofte ble straffet etter § 14 a, til tross for at det ikke fantes eksplisitt hjemmel for straffeansvar for forsøk på overtredelse.

Ved ikrafttreddelsen av ny straffelov i oktober 2015 ble forsøk på dyremishandling imidlertid straffbart gjennom straffelovens alminnelige forbud mot forsøk § 16, jf. straffeloven § 1. Etter straffelovens ikrafttredelse finnes få saker tilgjengelige om forsøk på overtredelse av dyrevelferdsloven. Det kan i tillegg se ut til at de fleste forsøk på overtredelse av dyrevelferdsloven fortsatt faller inn under § 14, og dermed ofte domfelles for overtredelse av § 14. Det må likevel legges til grunn at nykriminalisering av forsøk på straffeovertredelse i utgangspunktet vil kunne gi et bedre strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

10 Avslutning og vurdering

Avhandlingens undersøkelse har vist at det gjennom endringer i lovverket på dyrevelferdsrettens område har skjedd en utvikling av det strafferettslige vern. Innføring av blant annet § 12 fjerde ledd og § 14 tredje ledd, bidro til et mer omfattende vern enn tidligere. Også det at §§ 12, 14 og 24 er mer generelt utformet enn tidligere etter dyrevernsloven og dermed mer vidtrekkende, taler i samme retning. Til tross for denne utviklingen, viser undersøkelsen av straffeutmålingspraksis derimot at det strafferettslige vernet av dyrs liv og helse er heller svakt.

Som det er redegjort for i avhandlingens punkt 2.3 er det mange gode grunner for bruk av streng straff ved overtredelse av dyrevelferdslovens bestemmelser. Undersøkelsen av straffeutmålingspraksis ved overtredelse av dyrevelferdsloven §§ 12, 14 og 24 gir likevel holdepunkter for å kunne hevde at dyrevelferdslovens strafferettslige vern er mer illusorisk enn reelt. Særlig domstolenes tendens i å idømme straff i strafferammens nedre sjikt trekker i denne retning. Det kan derfor tenkes at innføring av minstestraff vil kunne bidra til et bedre strafferettslig vern av dyrs liv og helse.

²⁰² Se eksempelvis LF-2016-131341& TAUAG-2015-55161

Begrepet «minstestraff» brukes om den nedre strafferamme, eller nedre ordinære strafferamme når denne er høyere enn 14 dager, jf. strl. § 31 annet ledd.²⁰³ En minstestraff vil kunne signalisere hvor alvorlig enkelte forbrytelsestyper betraktes, samtidig som lovgiver «styrer» domstolenes straffeutmåling.²⁰⁴ Bruk av minstestraff for overtredelse av dyrevelferdsloven vil kunne medføre et press for domstolene til å ilegge strengere straffer for de typiske overtredelser.²⁰⁵ Bruk av minstestraff vil dermed kunne være et effektivt virkemiddel for å påvirke straffenivået. Straffelovens forarbeider gir imidlertid uttrykk for at det «generelt bør utvises tilbakeholdenhet med bruk av minstestraffer».²⁰⁶ I følge departementet skal minstestraff bare anvendes på krenkelser av enkeltpersoners liv og alvorlige krenkelser av den seksuelle integritet eller av rettsstaten.²⁰⁷ Det kan dermed se ut til at bruk av minstestraff forbeholdes de mest alvorlige overtredelser, og at det derfor ikke vil være aktuelt å innføre minstestraff på dyrevelferdsrettens område.

I stedet for innføring av minstestraff ble strafferammen hevet, og lovgiver har i dyrevelferdslovens forarbeider uttalt seg om en ønsket økning i straffenivået for grove brudd på dyrevelferdsloven.²⁰⁸ En skjerpelse av straffenivået vil kunne bidra til å understreke at dyrevelferd tillegges vesentlig vekt.²⁰⁹ Og lovgivers uttalelse kan tenkes å kunne styre domstolenes straffeutmåling i en viss grad. Undersøkelsen har imidlertid vist at når det kommer til den konkrete utmålingen, legges straffenivået likevel lavt. Undersøkelsen har blant annet vist at det ved overtredelse av §§ 12, 14 og 24 hører til sjeldenhetene å ilegge fengselsstraff utover 100 dager, både for alminnelige og grove overtredelser.

Til tross for heving av strafferammen og lovgivers uttalte ønske om et skjerpet straffenivå har det ikke gjenspeilet seg i særlig strengere reaksjoner. Bøtestraffens størrelse er ofte beskjedent og undersøkelsen viser at botens størrelse ofte utmåles til 6000-20 000 kroner. En bøtestraff på 20 000 kroner er bare utmålt i ett tilfelle.²¹⁰ Etter min vurdering kan bøtestraffen, sett i sammenheng med det alvorlige saksforholdet i saken, ikke anses forholdsmessig. Bruk av beskjedent bøtestraff som reaksjonsmetode kan heller ikke anses å ha stor individual- eller allmennpreventiv virkning. Bruk av bøtestraff for overtredelser av dyrevelferdslovens

²⁰³ NOU 2002: 4 s. 101

²⁰⁴ Linda Gröning, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, En systematisk fremstilling av norsk strafferett, Bergen 2015 s. 663

²⁰⁵ NOU 2002: 4 s. 107

²⁰⁶ NOU 2002: 4 s. 360

²⁰⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 23

²⁰⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

²⁰⁹ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) punkt 3.2.9

²¹⁰ TGLØM-2014-113584

bestemmelser bør således unngås etter mitt skjønn. En lav bøtestraff vil trolig heller ikke kunne bidra til at dyrevelferdslovens formål oppnås, som redegjort for i punkt 2.3.

Straffeutmålingspraksis viser at for alminnelig overtredelse, jf. § 37 første ledd, utmåles straff i form av betinget fengsel ofte et sted mellom 18 og 21 dager. I avhandlingens domsutvalg ble det kun i to tilfeller idømt ubetinget fengsel for alminnelig overtredelse.²¹¹ Undersøkelsen viser dermed at straffenivået for alminnelig overtredelse, av §§ 12, 14 og 24, ligger i strafferammens nedre sjikt. Som tidligere redegjort for i punkt 7.2.3 vil illeggelse av betinget fengsel ikke innebære noen følbar reaksjon for tiltalte. Bruk av betinget fengsel står også i kontrast med behovet for bruk av streng straff på rettsområder som er forbundet med lav oppdagelsesrisiko, som redegjort for i punkt 2.3.

Bruk av ubetinget fengsel er lovens strengeste reaksjon, og viser i større grad enn bot og betinget fengsel, handlingens straffverdighet og alvor. En ubetinget fengselsstraff vil likevel ikke gjenspeile overtredelsens alvor og straffverdighet, når straffen legges i strafferammens nedre sjikt.

Også ved grove overtredelser har undersøkelsen vist at det idømmes fengselsstraffer av kort varighet. Undersøkelsen av straffeutmålingspraksis fastslår at gjennomsnittlig straff for grov overtredelse fastsettes til ubetinget fengsel i omkring 5 måneder, til tross for at strafferammen angis til «fengsel inntil 3 år», jf. § 37 annet ledd. Dersom straffen ilagt i Jøa-saken på 1 år og 8 måneder, ikke medregnes, er gjennomsnittlig fengselsstraff utmålt til i overkant av 4 måneder. Den gjennomsnittlige ubetingede fengselsstraff på 4 måneder for grove overtredelser gir således uttrykk for at strafferammen i § 37 annet ledd ikke blir benyttet i tilstrekkelig grad.

For at dyrevelferdslovens strafferettslige vern ikke skal forbli illusorisk, men en realitet, må det stilles krav til domstolene. Det må stilles krav om at domstolene følger opp lovgivers signal om et skjerpet straffenivå og ikke utviser tilbakeholdenhet i straffeutmålingen. Domstolenes illeggelse av lav straff medfører at straffetrusselen ikke blir kjent, og at de som kjenner praksis vet at det gis lave straffer.²¹² Straffen vil dermed ha en begrenset preventiv virkning. Illeggelse av strengere straffer vil også i større grad kunne bidra til at dyrevelferdsloven uttalte formål i § 1 oppnås.

²¹¹ TOSLO-2012-184419 & LB-2016-154005

²¹² Inger H. Stenevik og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave, Oslo 2011 s. 406

Til tross for at overvekten av gjennomgått praksis kan tas til inntekt for at dyrs liv og helse gis et svakt strafferettslig vern, har det skjedd en utvikling. Lukas-saken, som er redegjort for i punkt 5.2.2, innebar en vesentlig skjerping av straffnivået sammenlignet med praksis fra dyrevernloven.²¹³ Til tross for skjerping av straffnivået må den utmålte straffen fortsatt anses som lav. At saken er avgjort av Høyesterett innebærer at straffnivået vil være veiledende i senere saker om brudd på lovens bestemmelser. Straffenivået i Lukas-saken kan dermed bidra til en økt tendens i å ilegge straff i strafferammens nedre sjikt.

Også Jøa-saken, som er omtalt i avhandlingens punkt 7.2.4, representerte et gjennombrudd og utvikling av dyrs strafferettslige vern ved at det ble idømt den strengeste straff hittil etter overtredelse av dyrevelferdslovens bestemmelse. Jøa-saken er en av de alvorligste dyremishandlingssaker i norgeshistorien og omtales som en dyretragedie. Trolig vil få saker som domstolbehandles dreie seg om en tragedie av et slikt omfang. Straffenivået i Jøa-saken kan på denne måten gi uttrykk for den *maksimale straffen* for overtredelse av dyrevelferdsloven, og dermed sette skranker for bruk av strengere straff. Straffenivået i Jøa-saken kan også medføre at mindre alvorlige overtredelser idømmes lavere straffer.

Det må anses oppsiktsvekkende og kritikkverdig at lovens strengeste straff ikke anvendes på en av Norges mest alvorlige dyretragedier. Til tross for at straffnivået i saken innebar en utvikling, er det ingen garanti for at normeringen vil følges ved senere domstolsbehandling, noe som blant annet straffeutmålingen i saken fra Aust-Agder tingrett, som omtalt i punkt 7.2.4, gav uttrykk for.²¹⁴ Undersøkelsen av straffeutmålingspraksis må dermed tas til inntekt for at det per i dag foreligger et beskjedent strafferettslig vern for dyrs liv og helse.

²¹³ HR-2016-295-A (Avsnitt 40)

²¹⁴ Morten, Holmboe, Fengsel eller frihet, 1. Utgave (2016) s. 90

Referanseliste

Lover:

Lov 15. juni 1814 Kongeriket Noregs grunnlov (Grunnlov)

Lov 20. august 1842 angaaende forbrydelser

Lov 22. mai 1902 nr. 10 Almindelig borgerlig Straffelov (Straffeloven 1902)

Lov 7. juni 1935 nr. 13 om dyrevern (Dyrevernlov)

Lov 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven)

Lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern (Dyrevernlov)

Lov 22. juni 1981 nr. 25 om rettergangsmåten i straffesaker (Straffeprosesslov)

Lov 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven)

Lov 4. desember 1992 nr. 130 om husdyravl (Husdyravlsloven)

Lov 4. desember 1992 nr. 132 om legemidler mv. (legemiddeloven)

Lov 15. juni 2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell
(dyrehelsepersonelloven)

Lov 4. juli 2003 nr. 74 om hundehold (hundeloven)

Lov 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (Matloven)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (Straffelov)

Lov 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (Dyrevelferdslov)

Lov 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven)

Lov 19. juni 2015 nr. 65 (Straffelovens ikraftsettingslov)

Endringslov

Lov 21. april 1972 nr. 18 om endringer i den alminnelige borgerlige straffelov av 22. mai 1902 nr. 10

Lov 19. januar 2001 nr. 6 om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern

Forskrift

Forskrift 11. oktober 1998 nr. 991 om avlivning av hund og katt

Litteratur:

Boe, Erik Magnus, Innføring i Juss, 3.ugave (2013)

Bratholm, Anders, Bør adgangen til å anvende bøtestraff utvides? Lov og rett (1967)

Ellefsen, Rune, Med lov til å pine (2013)

Eskeland, Ståle, Strafferett – basert på straffeloven 2005, 4.utgave (2015)

Gard, Elisabeth, Om dyrene kunne snakke, (2013)

Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, en systematisk fremstilling av norsk strafferett (Bergen 2015)

Gröning, Linda, Erling Johannes Husabø og Jørn Jacobsen, Frihet, forbrytelse og straff, en systematisk fremstilling av norsk strafferett (Bergen 2016)

Holmboe, Morten, Fengsel eller frihet, 1. utgave (2016)

Larsen, Guri, Dyrevern eller samfunnsvern? Dyremishandling som lovbrudd og lovlydig handling, (2013)

Nygaard, Nils, Rettsgrunnlag og standpunkt, 2. utgåve, (2012)

Stenevik, Inger H, og Cecilie M. Mejdell, Dyrevelferdsloven kommentarutgave (Oslo 2011)

Slettan, Svein og Øie, Toril Marie, Forbrytelse og straff – innføring i strafferett, bind 1, (Oslo 2001)

Elektroniske kilder:

Dyrevernalliansen publisert 30. juni 2015, sist besøkt. 10. april 2017

https://www.dyrevern.no/politikk_samfunn/rettigheter_dyrepoliti/hvorfor_blr_noen_dyremis_handlere

Fosna-Folket, artikkel av Alexander Killingberg, Publisert august 2015, Besøk 1. mai 2017

<http://www.fosna-folket.no/nyheter/article11444611.ece>

RB-nett, artikkel av Sigrun Lossisus Meisingset, publisert 26. juli 2013, sist besøkt 20. april

2017 <http://www.rbnett.no/nyheter/article7991613.ece>

NRK brennpunkt 8. oktober 2013 Bare et dyr, sist besøkt 11. april 2017

<https://tv.nrk.no/serie/brennpunkt/mdup11001613/08-10-2013#t=33m21s>

Dyrevernalliansen, publisert 12. mai 2009, Sist besøkt 27. april 2017

https://www.dyrevern.no/landbruk/dyretransport_slakt/halal_slakting_kosher_slakting_og_bedovelse_i_norge

Forarbeider

Odelstingsproposisjoner

Ot.prp. nr. 3 (1935) angående utferdigelse av en lov om vern av dyr

Ot.prp. nr. 27 (1973-1974) om lov om dyrevern

Ot.prp. nr. 9 (1980-1981) om lov om viltet

Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) om lov om endringer i lov 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern

Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) om lov om straff

Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) om lov om dyrevelferd

Proposisjon til Stortinget med forslag til lovvedtak

Prop. 64 L (2014-2015) om ikraftsetting av straffeloven 2005

NOU

NOU 2002:4 Straffelovkommisjonens delutredning VII

Stortingsmeldinger

St. meld nr. 12 (2002-2003) om dyrehold og dyrevelferd

Innstilling til Odelstinget

Innst. O. nr. 55 - 1935 Tilrådning fra landbruksnemndi til lov um dyrevern

Høringsforslag

Høringsutkast til ny dyrevelferdslov, 16. november 2007.

(https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/lmd/vedlegg/horinger/horing_dyrevelferdsloven.pdf)

Rettspraksis:

Tingrett	Lagmannsrett	Høyesterett
THAUG-2010-155241	LA-2007-124069	Rt. 1961 s. 218
TLARV-2011-85412	LG-2012-99997	Rt. 1970 s. 1235
TOSLO-2012-184419	LG-2014-180426-2	RT. 1977 s. 1207
TGJOV-2012-15999	LE-2014-197443	Rt. 1991 s. 2
TLFOT-2012-99268	LG-2014-180426-2	Rt. 1993 s. 1380
TTONS-2013-192744	LB-2015-106198	Rt. 2002 s. 258
TGJOV-2014-130811	LB-2016-154005	Rt. 2007 s. 496
TDALA-2014-43422	LB-2016-193480	Rt. 2008 s. 1789
TVTRA-2014-14854	LF-2016-24555	HR-2016-295-A
TGLOM-2014-113584	LF-2016-131341	HR-2016-2285-A

TINTR-2014-197625		HR-2016-2507-A
TSTRO-2014-188311		
Øst-Finnmark tingretts, avsagt 22. april 2014, 13- 177244MED-OSFI		
TVTRA-2015-54297		
TSTRO-2015-137298		
TAUAG-2015-55161		
TGJOV-2015-112150		
TOSFI-2015-2955		
TSGUD-2015-50092		
TNAMD-2015-163027		
Aust-Agder tingretts dom, 17. november 2016, 16- 137286MED-AUAG		
Kristiansand tingrett, 27. februar 2017, 17- 020635MED-KISA/22		

Vedlegg²¹⁵

Vedlegg 1: Kristiansand tingretts dom, 27. februar 2017, 17-020635MED-KISA/22

Vedlegg 2: Øst-Finnmark tingretts dom, 22. april 2014, 13-177244MED-OSFI

Vedlegg 3: Prosjektrapport pilotprosjekt dyrekrim i Sør-Trøndelag Politidistrikt

Vedlegg 4: Ot.prp. nr. 3 (1935)

Vedlegg 5: Aust-Agder tingretts dom, 17. november 2016, 16-137286MED-AUAG

²¹⁵ Merknad til vedlegg:

Vedlegg 1,2 og 5 legges ved da disse ikke finnes offentlig tilgjengelig, uten direkte henvendelse til de domstoler det gjelder. For tilgang til avgjørelsene må man henvende seg til korrekt domstol med navn på tiltalte, eventuelt saksnummer eller domsdato. For ordens skyld legges disse dommene som vedlegg, da det kan medføre vanskeligheter å få tilgang til avgjørelsene.

Vedlegg 4 legges ved da det etter korrespondanse med mattilsyn og lovdata ikke lyktes å finne Dyrevernloven 1935 slik denne lød ved dens ikrafttredelse. Slik loven lød ved dens ikrafttredelse finnes i vedleggets side 20-22. Vedlegg 3 legges ved da dokumentet ikke finnes offentlig tilgjengelig uten direkte korrespondanse med Dyrepolitiet.